SLUNCE A OCEL

YUKIO MISHIMA

Yukio Mishima – Slunce a ocel

PŘELOŽENO Z ANGLICKÉ PUBLIKACE, PŮVODNĚ VYŠLO V ROCE 1970, DOSTUPNÉ Z: https://archive.org/details/sunAndSteel_201810/

Překlady podstupují průběžnou revizí, není tedy zaručena absolutní správnost překladu - i v rovině pravopisné a formátové.

„Smrt v moderní době, ať už v důsledku nemoci nebo nehody, je prostá dramatu. Žijeme v době, kdy neexistuje hrdinská smrt. [...] Umírání pro ‚velkou věc' bylo považováno za nejslavnostnější, nejhrdinštější nebo nejbrilantnější způsob smrti."

Obsah

O slunci a oceli 5

První kapitola 15

Druhá kapitola 22

Třetí kapitola 37

Čtvrtá kapitola 46

Pátá kapitola 60

Šestá kapitola 77

Sedmá kapitola 88

Osmá kapitola 95

Devátá kapitola 103

Epilog 108

O slunci a oceli[1]

S počátkem a koncem každého věku přichází i násilí, skrze které se každá doba realizuje. Každá kultura měla své bojovníky, svou verzi násilí a své přechodové rituály, ale od specializace průmyslové éry a monopolizace násilí každým státem průměrný člověk zapomněl, co to znamená být člověkem v plné seberealizaci.

[1] Následující text je přepisem článku z 9. července 2022 uvádějící Mishimovo dílo, jež čtenáře krátce seznamuje s životem Yukia Mishimy. Článek si v původním znění lze přečíst zde: https://tocharus.substack.com/p/sun-and-steel - pozn. překl.

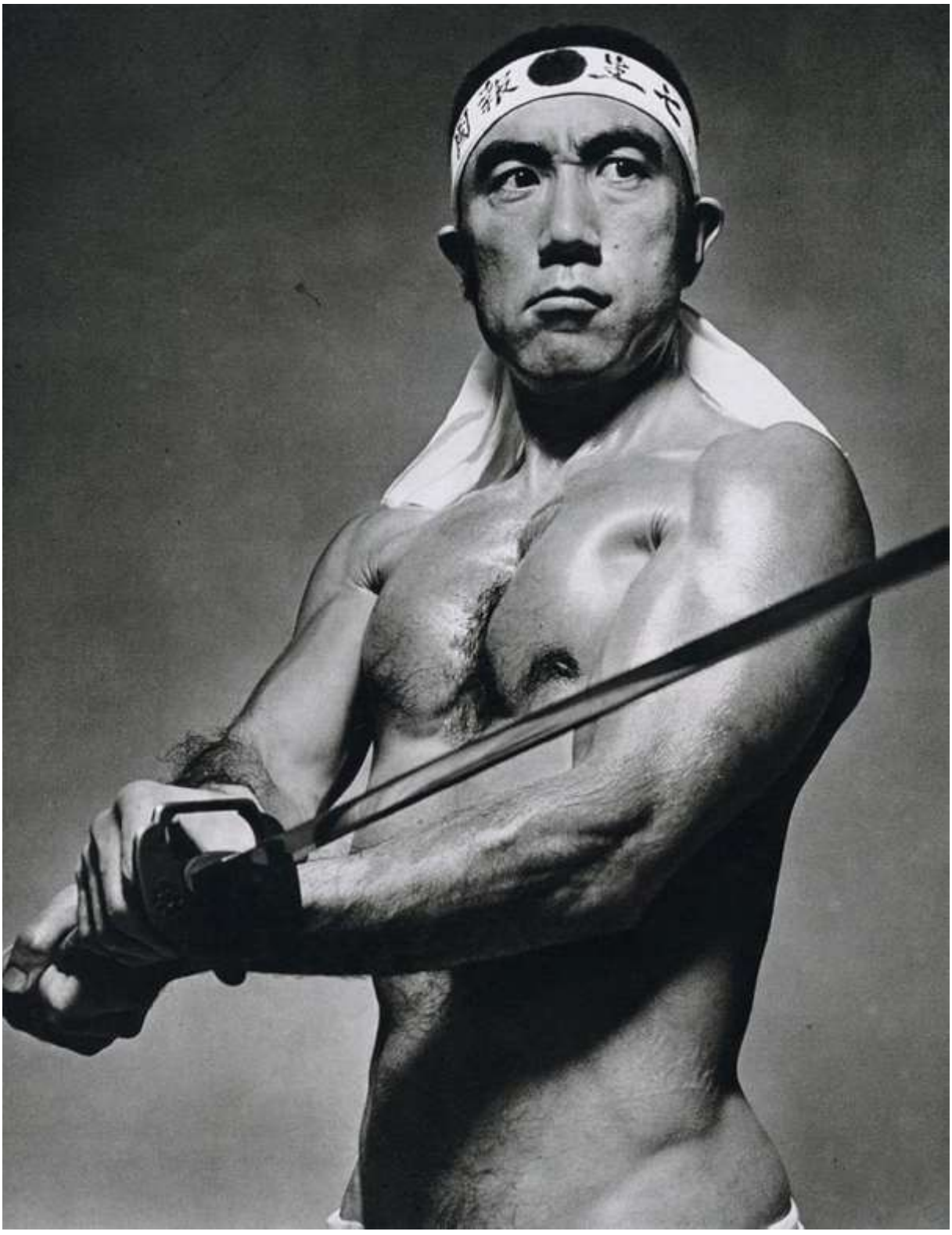

Yukio Mishima, narozený 14. ledna 1925 v Tokiu v prefektuře Tokio, Japonsko, hledal ve skryté minulosti, aby si uvědomil, co mu v moderní době chybí. Jako

spisovatel, básník, herec, nacionalista, šintoista a hlavně opomíjený bojovník spojil Yukio mnoho ideálů předchozí éry japonské společnosti do bouřlivé doby, v níž se ocitl.

V prvních letech Mishimova života se odehrálo mnoho formativních událostí, ale často nepochopená část jeho raných let, která změnila jeho život, byla tato; 27. dubna 1944 obdržel Yukio Mishima v devatenácti letech od svého státu povolávací rozkaz ke vstupu do japonské císařské armády. Krátce před lékařskou prohlídkou v den odvodu Mishima prochladl a během dne odvodu mu lékař chybně diagnostikoval tuberkulózu. To mělo za následek, že dostal hodnost „brance druhé třídy“, což mu znemožnilo sloužit.

Pro Yukio Mishimu to mělo obrovský význam, ne proto, že jeho jednotka, k níž se měl připojit, většinou krátce nato zahynula na Filipínách a svět by přišel o jeho spisy, ale proto, že psal hlavně proto, že propásl příležitost zažít smrt bojovníka, což navždy změnilo jeho pohled na život a způsob, jakým se snažil žít ten svůj.

Yukio byl dítě slabé konstituce a význam světa a věcí pro něj byl rozmělněn slovy, která jim přisuzujeme. Odtržen od reality myšlenkami a věcmi, kterým přikládáme význam, abychom se navzájem dorozuměli. Mishima chtěl něco skutečnějšího, věčného, v jistém

smyslu odolávajícího zkouškám času. Mishimovi něco chybělo, dokud neobjevil slunce a ocel.

> *„Chybí mi existenciální vědomí sebe sama a svého těla. Vím, jak pohrdat pouhou chladnou inteligencí. To, co chci, je inteligence spojená s čistou fyzickou existencí - jako socha. A k tomu potřebuji slunce, potřebuji opustit svou temnou, jeskynní pracovnu.“*

Mishima v průběhu vojenské služby a cvičení objevil něco, čím se dá uchopit svět, činy reality. To, co chtěl Mishima popsat ve všech svých krásných prózách, bylo jeho odtržení od reality prostřednictvím prosté knižní existence. Měl pocit, že realita je pro jeho myšlenky něčím zcela cizím, a kvůli tomu přisuzoval prostým slovům bolest, a ta se míjela s pravou mírou, kterou realitě přisuzoval, ale kterou ještě nezažil na vlastní kůži.

Když jste začali cvičit a poznávat hranice své vlastní existence, pochopili jste to? Cítili jste to tak?

Pokud jste ještě nezvedli ocel a nezjistili, že vám na tělo svítí slunce a objímá vás světlo reality, zamyslete se nad tím, co vám brání, a zničte to.

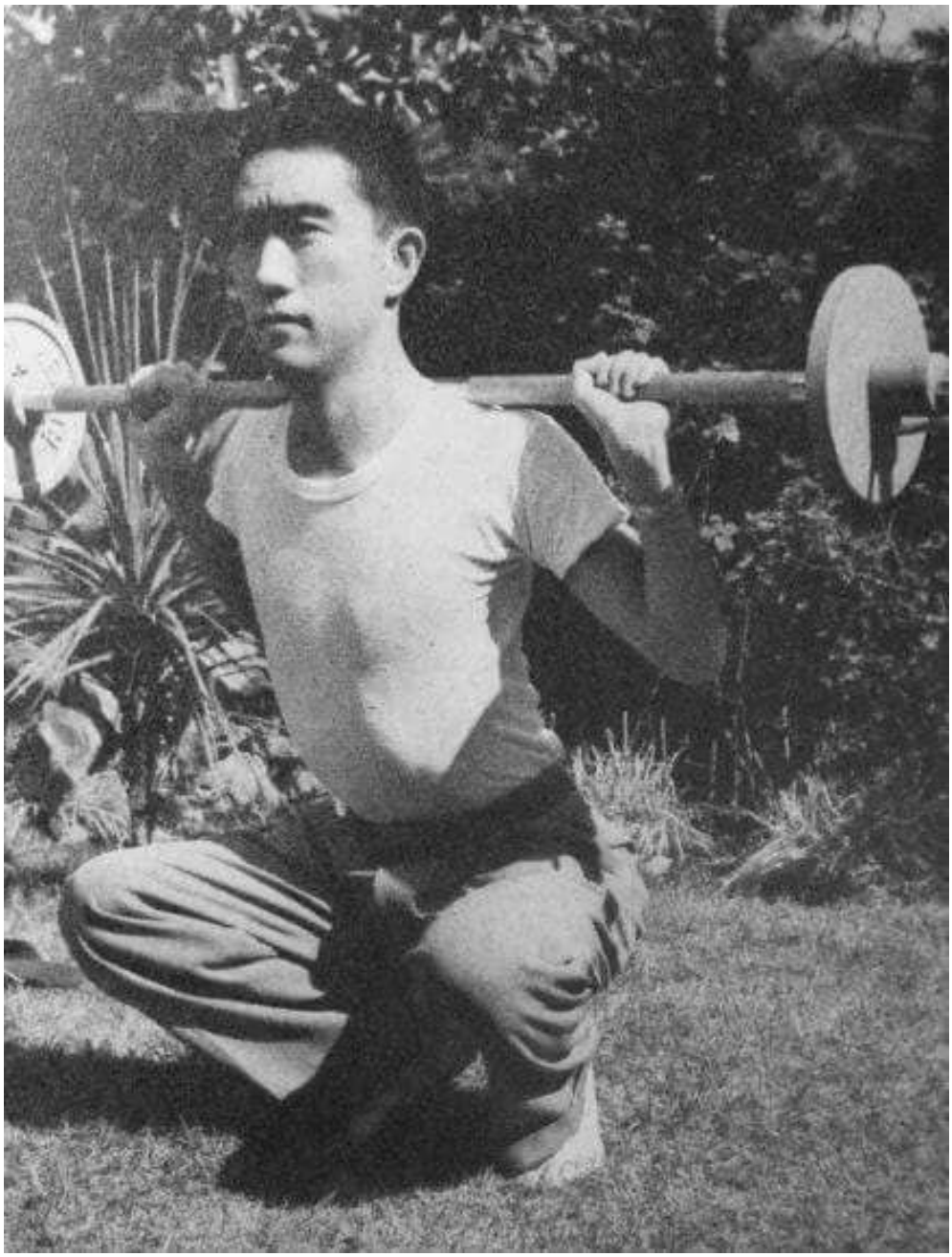

Když Mishima objevil cvičení, tu prostou pravdu o zvedání železa a síle, kterou působí na svaly, když se sama gravitace snaží táhnout tělo dolů a tělo musí odolat tomuto nutkání podlehnout slabosti a vší silou táhnout nahoru, aby překonalo překážku, objevil to, co hledal. Opustil svou chladnou temnou pracovnu plnou knih a

pokračoval ve čtení na slunci, cvičil venku, objímal druhý konec mrtvého samurajského ducha válečníka-básníka, jako byl Ōta Dōkan z Japonska 15. století.

> *„Je pravda, že když jsem zvedl určitou váhu oceli, dokázal jsem věřit ve vlastní sílu. Potil jsem se a lapal po dechu, snažil jsem se získat jistý důkaz své síly. V takových chvílích byla síla moje a stejně tak byla i oceli. Můj pocit existence se živil sám sebou.“*

Mishima se učil cestě slunce a oceli, nacházel svou vlastní existenci skrze přímou zkušenost. Učil se žít jako muži, o nichž kdysi četl, jako velcí válečníci z minulosti, jako válečníci, v jejichž kůži si přál žít, ale možnost žít jako oni mu byla odepřena, když nemohl sloužit v japonské armádě a zemřít smrtí válečníka.

Jako člověk, který začínal jako slabý, vyrostl ze své mentální existence pouhého čtenáře knih a studenta vědomostí a dospěl do své fyzické existence. Uvědomil si mnoho věcí a začal přemýšlet o své vlastní minulosti, na kterou se mohl podívat optikou zkušeností, kdy poznal jak mysl, tak svaly, a poukázal na chyby a nedostatky těch knihomolů, kteří žijí pouze ve světě slov.

„Měl jsem pocit, že zde získávám klíč k vnitřnímu pochopení kultu hrdiny. Cynismus, který považuje každý kult hrdiny za komický, je vždy zastíněn pocitem fyzické méněcennosti. O hrdinovi se posměšně vyjadřuje vždy člověk, který se domnívá, že mu fyzicky chybí hrdinské vlastnosti; a když tak činí, jak je nečestné, že jeho frazeologie, zdánlivě se podílející na logice tak univerzální

a obecné, by neměla (nebo by se alespoň měla u široké veřejnosti předpokládat, že by neměla) napovídat o jeho fyzických vlastnostech. Ještě jsem neslyšel, že by se uctívání hrdinů vysmíval člověk obdařený něčím, co by se právem dalo nazvat hrdinskými fyzickými vlastnostmi. Lživý cynismus je vždy spojen se slabým svalstvem nebo obezitou, zatímco kult hrdiny a udatný nihilismus jsou vždy spojeny s mohutným tělem a dobře vypracovanými svaly. Kult hrdiny je totiž v konečném důsledku základním principem těla a v dlouhodobém horizontu je úzce spjat s kontrastem mezi robustností těla a destrukcí, kterou je smrt.“

V tomto odstavci z knihy Slunce a ocel najdeme pravé Mishimovo poselství. Tento postřeh, že cyničtí akademičtí slaboši se vysmívají mužům s impozantními postavami, upozorňuje na odtrženost člověka od jeho světa. Muži se ztratili a v honbě za poznáním a stále většími akademickými výšinami ztratili ze zřetele svou pravou podstatu. Všemi svými texty a především vlastním tělem, které si nechal vymodelovat podle svých myšlenek, se snaží čtenáři ukázat, že život má být prožíván s myslí a svaly spojenými v jedno jednotné tělo činu. Chtěl svět čistého bytí, kde myšlenky představují skutečnost a slova svět, tím, že uchopí a obletují svět živých prostřednictvím slunce a oceli.

Vrať se, ó člověče, do světa živých. Máš v sobě krev lidí, kteří uchvátili život, aby žili, a neměl bys jí plýtvat. Odlož své plané myšlenky a pozvedni železo, které odmítá tvou slabost. Pevně obejmi svět, v němž žiješ, a vytvoř zemi svých synů a synů svých synů, neboť na okraji této temnoty číhá velký blesk a ty musíš být připraven na příchod tohoto osvětlení.

Tennō heika banzai

První kapitola

V poslední době v sobě cítím nahromadění nejrůznějších věcí, které nemohou najít adekvátní vyjádření v objektivní umělecké formě, jako je román. Dvacetiletý lyrický básník by to možná zvládl, ale mně už dvacet není a básníkem jsem v žádném případě nikdy nebyl. Tápal jsem proto po nějaké jiné formě, která by se k takovým osobním výpovědím hodila víc, a přišel jsem na jakýsi hybrid mezi zpovědí a kritikou, na jemně dvojsmyslný způsob, který by se dal nazvat „důvěrnou kritikou“.

Vnímám ji jako soumračný žánr mezi nocí zpovědi a denním světlem kritiky. „Já“, kterým se budu zabývat, nebude „já“, které se vztahuje striktně k sobě samému, ale něco jiného, nějaký zbytek, který zůstane poté, co do mě zpětně vplují všechna ostatní slova, která jsem vyslovil, něco, co se ani nevztahuje zpět, ani neplyne zpět.

Když jsem přemýšlel o povaze tohoto „já“, došel jsem k závěru, že toto „já“ přesně odpovídá fyzickému prostoru, který obývám. Hledal jsem zkrátka jazyk těla.

Jestliže mé „já“ bylo mým příbytkem, pak se mé tělo podobalo sadu, který ho obklopoval. Tento sad jsem mohl buď obhospodařovat podle svých možností, nebo ho nechat, aby v něm řádil plevel. Mohl jsem si svobodně vybrat, ale ta svoboda nebyla tak samozřejmá, jak by se

mohlo zdát. Mnozí lidé totiž zacházejí tak daleko, že o sadech u svých obydlí mluví jako o „osudu“.

Jednoho dne mě napadlo, že se pustím do obdělávání svého sadu, co mi síly stačí. Ke svému účelu jsem použil slunce a ocel. Neustálé sluneční světlo a ocelové nářadí se staly hlavními prvky mého pěstitelství. Postupně začal sad přinášet ovoce a myšlenky těla začaly zabírat velkou část mého vědomí.

To vše se samozřejmě nestalo ze dne na den. Nezačalo to ani bez existence nějakého hluboce zakořeněného motivu.

Když blíže zkoumám své rané dětství, uvědomuji si, že moje paměť na slova sahá mnohem dál než paměť na tělo. Představuji si, že u průměrného člověka tělo předchází jazyku. V mém případě přišla nejprve slova; pak - s velkou neochotou a již oděno do pojmů - přišlo tělo. To už bylo, jak je samozřejmé, slovy smutně opotřebováno.

Nejprve přišel sloup z obyčejného dřeva, pak bílí mravenci, kteří se jím živí. Ale pro mě tu byli bílí mravenci od začátku a sloup z obyčejného dřeva se vynořil opožděně, už napůl sežraný.

Ať mi čtenář nevyčítá, že přirovnávám svůj obor k bílému mravenci. Ve své podstatě každé umění, které se

opírá o slova, využívá jejich schopnost rozežírat - jejich korozivní funkci - stejně jako leptání závisí na korozivní síle kyseliny dusičné. Přesto toto přirovnání není dostatečně přesné, neboť měď a kyselina dusičná používané při leptání jsou si navzájem rovny, obě jsou získávány z přírody, zatímco vztah slov ke skutečnosti není takový jako vztah kyseliny k desce. Slova jsou médiem, které redukuje realitu na abstrakci, aby ji mohlo předat našemu rozumu, a v jejich schopnosti korodovat realitu nevyhnutelně číhá nebezpečí, že budou zkorodována i slova samotná. Ve skutečnosti by bylo vhodnější přirovnat jejich působení k přebytku žaludečních tekutin, které tráví a postupně rozežírají samotný žaludek.

Mnoho lidí vyjádří nedůvěru, že by takový proces mohl probíhat již v nejranějším věku člověka. Ale to se nade vší pochybnost stalo mně osobně, čímž jsem v sobě položil základ pro dvě protichůdné tendence. Jednou z nich bylo odhodlání loajálně pokračovat v korozivní funkci slov a učinit z ní své životní dílo. Druhou byla touha setkat se se skutečností v nějaké oblasti, kde by slova neměla hrát vůbec žádnou roli.

Ve „zdravějším“ procesu vývoje mohou obě tendence často spolupracovat bez konfliktu, a to i v případě rozeného spisovatele, což vede k velmi

žádoucímu stavu, kdy cvičení ve slovech vede k novému objevování skutečnosti. Důraz je zde však kladen na znovuobjevení; má-li k němu dojít, je třeba na počátku života vlastnit, slovy ještě nezkalenou, tělesnou skutečnost. A to je něco zcela jiného, než se stalo mně.

Můj učitel skladby často dával najevo svou nespokojenost s mými pracemi, které byly nevinné a neobsahovaly žádná slova, jež by mohla být považována za odpovídající skutečnosti. Zdá se, že jsem svým dětským způsobem podvědomě tušil jemné, pedantské zákony slov a byl si vědom nutnosti vyhnout se co nejvíce kontaktu se skutečností prostřednictvím slov, pokud má člověk těžit z jejich pozitivní sžíravé funkce a uniknout jejich negativnímu aspektu - pokud si má, jednodušeji řečeno, zachovat čistotu slov. Instinktivně jsem věděl, že jedinou možností je neustále sledovat korozivní působení, aby náhle nenarazilo na nějaký předmět, který by mohlo zkorodovat.

Přirozeným důsledkem této tendence bylo, že jsem otevřeně připouštěl existenci reality a těla pouze v oblastech, kde slova nehrála žádnou roli; realita a tělo se tak pro mě staly synonymy, téměř objekty jakéhosi fetišismu. Bezpochyby jsem také zcela nevědomky rozšiřoval svůj zájem o slova, aby zahrnoval i tento zájem;

a tento typ fetišismu přesně odpovídal mému fetiši pro slova.

V první fázi jsem se zcela zjevně ztotožňoval se slovy a na druhou stranu jsem stavěl realitu, tělo a akci. Není také pochyb o tom, že mé předsudky týkající se slov byly podporovány touto záměrně vytvořenou antinomií a že stejným způsobem se formovalo i mé hluboce zakořeněné nepochopení povahy skutečnosti, těla a jednání.

Tato antinomie spočívala na předpokladu, že já sám jsem od počátku postrádal tělo, realitu, konání. Je sice pravda, že tělo ke mně na začátku přišlo pozdě, ale čekal jsem na něj slovy.

Mám podezření, že kvůli dřívější tendenci, o níž jsem mluvil, jsem ho tehdy nevnímal jako „své tělo“. Kdybych tak učinil, moje slova by ztratila svou čistotu. Skutečnost by mě byla narušila a skutečnost by se stala nevyhnutelnou.

Zajímavé je, že mé tvrdošíjné odmítání vnímat tělo bylo způsobeno krásnou chybnou představou o tom, co je tělo. Nevěděl jsem, že lidské tělo se nikdy neprojevuje jako „existence“. Ale jak jsem věci viděl, mělo se projevit, jasně a jednoznačně, jako existence. Z toho přirozeně vyplývalo, že když se skutečně jednoznačně projevilo jako děsivý paradox existence - jako forma existence, která existenci odmítá -, zmocnila se mě panika, jako bych

narazil na nějakou příšeru, a podle toho jsem ho nenáviděl. Nikdy mě nenapadlo, že ostatní lidé - všichni bez výjimky - jsou stejní.

Je snad přirozené, že tento typ paniky a strachu, ačkoli je tak zjevně výsledkem mylné představy, postuluje jinou, žádoucí fyzickou existenci, jinou, žádoucí skutečnost. Nikdy jsem nesnil o tom, že tělo existující v podobě odmítající existenci je u mužů univerzální, a pustil jsem se do konstrukce své ideální hypotetické fyzické existence tím, že jsem do ní investoval všechny opačné vlastnosti. A protože moje vlastní, abnormální tělesná existence byla nepochybně produktem intelektuální koroze slov, ideální tělo - ideální existence - musí být, říkal jsem si, naprosto prosté jakýchkoli zásahů slov. Jeho vlastnosti by se daly shrnout jako mlčenlivost a krása formy.

Zároveň jsem se rozhodl, že pokud má korozivní síla slov nějakou tvůrčí funkci, musí najít svůj vzor ve formální kráse tohoto „ideálního těla“ a že ideál slovesného umění musí spočívat pouze v napodobování takové fyzické krásy - jinými slovy, ve snaze o krásu, která je absolutně prostá koroze.

To byl zřejmý rozpor se sebou samým, neboť představoval pokus zbavit slova jejich základní funkce a zbavit skutečnost jejích podstatných rysů. V jiném smyslu

to však byla nesmírně chytrá a umná metoda, jak zajistit, aby se slova a skutečnost, o níž měla pojednávat, nikdy nepotkaly tváří v tvář.

Tímto způsobem moje mysl, aniž by si uvědomovala, co dělá, rozkročila tyto dva protichůdné prvky a jako bůh se jimi snažila manipulovat. Tak jsem začal psát romány. A to ještě více zvýšilo mou touhu po realitě a po těle.

Druhá kapitola

Později, mnohem později, díky slunci a oceli, jsem se měl naučit řeč těla, podobně jako se člověk učí cizí jazyk. Byl to můj druhý jazyk, aspekt mého duchovního vývoje. Mým cílem je nyní o tomto vývoji hovořit. Předpokládám, že jako osobní historie se nebude podobat ničemu, co jsme dosud viděli, a jako takový bude nesmírně obtížný na sledování.

Když jsem byl malý, sledoval jsem mladé muže, jak při místní slavnosti svatyní pochodují ulicemi s přenosnou svatyní. Byli opojeni svým úkolem a jejich výrazy byly nepopsatelně odevzdané, tváře odvrácené; někteří z nich se dokonce opírali zátylky o násady svatyně, kterou nesli na ramenou, takže jejich oči hleděly k nebi. A mou mysl velmi trápila hádanka, co se to v těch očích odráží.

Pokud jde o povahu omamné vize, kterou jsem v tom prudkém fyzickém vypětí rozpoznal, má představivost mi neposkytla žádné vodítko. Po mnoho měsíců proto tato záhada stále zaměstnávala mou mysl; teprve mnohem později, když jsem se začal učit řeč těla, jsem se ujal pomoci při nesení přenosné svatyně a konečně jsem byl schopen vyřešit hádanku, která mě trápila od dětství. Prostě se dívali na oblohu. V jejich očích nebylo žádné vidění: jen odraz modré a absolutní oblohy časného

podzimu. Ta modrá obloha však byla neobvyklá, jakou jsem už možná nikdy v životě nespatřil: jednou se vznášela vysoko v oblacích, jindy se propadala do hlubin; neustále se měnila, byla to zvláštní směs jasnosti a šílenství.

To, co jsem zjistil, jsem ihned sepsal do krátké eseje, tak důležitý mi můj zážitek připadal.

Zkrátka jsem se ocitl v bodě, kdy jsem neměl důvod pochybovat o tom, že obloha, kterou mi ukazovala má vlastní poetická intuice, a obloha, kterou viděly oči těch obyčejných mladých lidí ze sousedství, jsou totožné. Ten okamžik, na který jsem tak dlouho čekal, byl požehnáním, které mi udělilo slunce a ocel. Možná se ptáte, proč nebyly žádné důvody k pochybnostem? Protože za předpokladu, že jsou určité fyzické podmínky stejné a určitá fyzická zátěž společná, dokud se vychutnává stejná fyzická zátěž a všechny stejně zachvátí stejné opojení, pak jsou rozdíly v individuální vnímavosti omezeny nesčetnými faktory na naprosté minimum. Pokud se navíc téměř úplně odstraní introspektivní prvek, pak lze s jistotou tvrdit, že to, čeho jsem byl svědkem, nebyla žádná individuální iluze, ale jeden z fragmentů dobře definované skupinové vize. Moje „básnická intuice“ se stala osobní výsadou až později, když jsem si pomocí slov tuto vizi připomněl a

rekonstruoval; mé oči při setkání s modrou oblohou pronikly k podstatnému patosu činitele.

A v té kymácející se modré obloze, která se jako dravý pták s roztaženými křídly střídavě snášela dolů a stoupala vzhůru do nekonečna, jsem pochopil pravou podstatu toho, co jsem dlouho nazýval „tragické“.

Podle mé definice tragédie se tragický patos rodí tehdy, když si naprosto průměrná citlivost na okamžik přisvojí výsadní vznešenost, která drží ostatní v odstupu, a ne tehdy, když si zvláštní typ citlivosti činí zvláštní nároky. Z toho vyplývá, že ten, kdo se zabývá slovy, může vytvořit tragédii, ale nemůže se na ní podílet. Navíc je nutné, aby „privilegovaná ušlechtilost“ našla svůj základ výhradně v jistém druhu fyzické odvahy. Prvky opojení a nadlidské jasnosti se v tragédii rodí tehdy, když se průměrná vnímavost, obdařená danou fyzickou silou, setká s oním typem privilegovaného okamžiku, který je pro ni speciálně určen. Tragédie vyžaduje antitragickou vitalitu a nevědomost, a především jistou „nepatřičnost“. Má-li se člověk občas přiblížit božskému, pak za normálních podmínek nesmí být ani božský, ani nic, co by se mu blížilo.

Teprve když jsem zase já spatřil zvláštní, božsky modrou oblohu, kterou vnímá jen tento typ lidí, uvěřil jsem konečně univerzálnosti své vlastní citlivosti, ukojil

svou žízeň a rozptýlil svou chorobně slepou víru ve slova. V tu chvíli jsem se podílel na tragédii všeho bytí.

Jakmile jsem se zahleděl na tento pohled, pochopil jsem všechny druhy věcí, které mi byly do té doby nejasné. Procvičování svalů objasňovalo záhady, které vytvořila slova. Bylo to podobné procesu získávání erotického poznání. Postupně jsem začal chápat pocity, které se skrývaly za existencí a činností.

Kdyby to bylo všechno, znamenalo by to jen, že jsem poněkud opožděně prošlapal stejnou cestu jako ostatní lidé. Měl jsem však jiný plán. Pokud jde o ducha, říkal jsem si, že není nic zvlášť od věci, když se nějaká konkrétní myšlenka vetře do mého ducha, rozšíří ho a nakonec ho celý obsadí. Protože jsem však postupně začínal být unaven dualismem těla a ducha, přirozeně mě napadlo, proč by se taková událost měla odehrávat uvnitř ducha a skončit na jeho vnějším okraji. Existuje samozřejmě mnoho případů psychosomatických onemocnění, kdy duch rozšiřuje svou doménu na tělo. Ale to, o čem jsem uvažoval, šlo ještě dál. Připustíme-li, že mé tělo se v dětství projevilo v intelektuální podobě, zkorodované slovy, nebylo by pak možné tento proces obrátit - rozšířit působnost myšlenky z ducha na tělo, až by se celá fyzická bytost stala brněním ukovaným z kovu této myšlenky?

Jak jsem již naznačil ve své definici tragédie, dotyčná myšlenka se vyřešila v pojmu těla. A zdálo se mi, že tělo může být „intelektualizováno“ na vyšší úrovni, může dosáhnout bližšího vztahu k idejím než duch.

Neboť ideje jsou lidské existenci z dlouhodobého hlediska bytostně cizí; a tělo - receptor mimovolných svalů, vnitřních orgánů a oběhového systému, nad nimiž nemá kontrolu - je cizí duchu, takže je dokonce možné, aby lidé používali tělo jako metaforu pro ideje, přičemž obojí je něco zcela cizího lidské existenci jako takové. A způsob, jakým se idea může zmocnit mysli bez zábran, s náhlým úderem osudu, ještě více posiluje podobnost idejí s tělem, jímž je každý z nás chtě nechtě obdařen, a dává i této automatické, nekontrolovatelné funkci nápadnou podobnost s tělem. Právě to je základem představy o vtělení Krista a také stigmat, která si někteří lidé mohou způsobit na dlaních a nártech.

Nicméně tělo má svá omezení. I kdyby nějaký výstřední nápad vyžadoval, aby člověku na hlavě vyrostl pár mohutných rohů, zřejmě by odmítly vyrůst. Omezujícími faktory jsou nakonec harmonie a rovnováha, na nichž tělo trvá. Ty pouze zajišťují krásu nejprůměrnějšího druhu a fyzickou kvalifikaci nezbytnou k tomu, aby se člověk mohl dívat na ono pohupující se nebe nositelů svatyně. Zdá se, že také plní funkci pomsty

a korekce každého příliš výstředního nápadu. A neustále člověka přivádějí zpět k bodu, v němž už není prostor pro pochybnosti o „totožnosti s ostatními“. Tímto způsobem by mé tělo, ač samo produktem myšlenky, nepochybně posloužilo také jako nejlepší plášť, jímž by se tato myšlenka dala skrýt. Kdyby tělo mohlo dosáhnout dokonalé, neindividuální harmonie, pak by bylo možné individualitu navždy uzavřít do těsného vězení. Vždycky jsem měl pocit, že takové známky fyzické individuality, jako je vypouklé břicho (známka duchovní lenosti) nebo plochý hrudník s vystouplými žebry (známka nadměrné citlivosti nervozity), jsou přehnaně ošklivé, a nemohl jsem potlačit své překvapení, když jsem zjistil, že existují lidé, kteří takové znaky milují. Mně to mohlo připadat jen jako projevy nestoudné neslušnosti, jako by majitel vystavoval na odiv své duchovní pudy na vnější straně těla. Představovaly jeden z typů narcismu, který jsem nikdy nemohl odpustit.

Téma odcizení těla a ducha, které se zrodilo z touhy, o níž jsem hovořil, zůstávalo dlouho hlavním tématem mé práce. Postupně jsem se ho zbavoval, až když jsem konečně začal uvažovat o tom, zda není možné, aby i tělo mělo svou vlastní logiku, možná dokonce své vlastní myšlení; když jsem začal cítit, že zvláštní vlastnosti těla

nespočívají pouze v mlčenlivosti a kráse tvarů, ale že i tělo může mít svou vlastní hovornost.

Když takto popisuji posuny v těchto dvou myšlenkových proudech, čtenář si jistě řekne, že pouze vycházím z obecně přijímaných premis, pokud vůbec nějaké byly, a zaplétám se do labyrintu nelogičností. Odcizení těla a ducha v moderní společnosti je téměř univerzálním jevem a není nikdo - čtenář to může cítit -, kdo by nad ním nevyjádřil lítost; takže žvanit emotivně o „myšlení“ těla nebo o „hovornosti“ těla zacházím příliš daleko a používáním takových frází jen zakrývám vlastní zmatek.

Tím, že jsem postavil svůj fetiš pro realitu a fyzickou existenci a svůj fetiš pro slova na stejnou úroveň, tím, že jsem z nich udělal přesné rovnítko, jsem vlastně již přivedl na svět objev, který jsem měl učinit později. Od chvíle, kdy jsem postavil tělo beze slov, plné fyzické krásy, do protikladu ke krásným slovům, která fyzickou krásu napodobují, a tím je srovnal jako dvě věci vyvěrající z jednoho a téhož pojmového zdroje, jsem se vlastně, aniž bych si to uvědomoval, již osvobodil od kouzla slov. Znamenalo to totiž, že jsem rozpoznal totožný původ formální krásy v těle beze slov a formální krásy ve slovech a začal jsem hledat jakousi platónskou ideu, která by umožnila postavit tělo a slova na stejnou úroveň. V té fázi

už byl pokus promítnout slova do těla jen krůček od něj. Samotný pokus byl samozřejmě nápadně neplatonický, ale zbývalo mi projít ještě jednou zkušeností, než jsem mohl začít mluvit o idejích těla a hovornosti těla.

Abych vysvětlil, co to bylo, musím začít popisem setkání mezi mnou a sluncem.

K této zkušenosti došlo ve skutečnosti dvakrát. Často se stává, že dlouho před rozhodujícím setkáním s osobou, od níž člověka může oddělit jen smrt, se s toutéž osobou krátce setkáme jinde, a to téměř bez vědomí obou stran. Tak tomu bylo i v případě mého setkání se sluncem.

K mému prvnímu nevědomému setkání došlo v létě porážky, v roce 1945. Na svěží trávu onoho léta, která ležela na pomezí války a poválečného období - na pomezí, které vlastně nebylo ničím jiným než linií spletí ostnatých drátů, napůl přerušených, napůl zahrabaných v letním plevelu a naklánějících se do všech stran -, pražilo neúprosné slunce. Kráčel jsem ve slunečních paprscích, ale neměl jsem jasné pochopení pro význam, který pro mě měly.

Jemné a nestranné, letní sluneční paprsky se marnotratně lily na všechno stvoření stejně. Válka skončila, ale sytě zelený plevel byl přesně jako dřív ozářen nemilosrdným světlem poledne, jasně vnímanou halucinací, která se pohnula v lehkém vánku; otíral jsem

prsty špičky listů a žasl jsem, že při mém doteku nezmizely.

Stejné slunce, které se s přibývajícími dny měnilo v měsíce a s přibývajícími měsíci v roky, bylo spojeno s všudypřítomnou zkázou a destrukcí. Částečně to bylo tím, jak povzbudivě zářilo na křídlech letadel odlétajících na mise, na lesích bajonetů, na odznacích vojenských čepic, na výšivkách vojenských praporů; ale ještě více, mnohem více to bylo tím, jak se třpytilo na krvi, která bez ustání vytékala z těla, a na stříbrných tělech much, které se shlukovaly na ranách. Vládlo nad zkažeností, vedlo houfy mládí na smrt v tropických mořích a na venkově, vládlo slunce nad tou obrovskou rezavě rudou zkázou, která se táhla až ke vzdálenému obzoru.

Málo jsem snil - protože slunce nikdy nebylo odděleno od obrazu smrti -, že by mi někdy mohlo udělit tělesné požehnání, i když samozřejmě dlouho skrývalo obrazy zářivé slávy...

Bylo mi už patnáct a napsal jsem báseň:

A přesto se světlo rozlévá; muži chválí den.

Já se vyhýbám slunci a duši svou vrhám do stinné jámy.

Jak moc jsem miloval svou jámu, svůj tmavý pokoj, prostor svého stolu s hromadami knih! Jak jsem si užíval

introspekce, zahaloval se do rozjímání; s jakým nadšením jsem naslouchal šustění křehkého hmyzu v houštinách mých nervů!

Nepřátelství vůči slunci bylo mou jedinou vzpourou proti duchu doby. Toužil jsem po Novalisově noci a Yeatsových irských soumracích. Od konce války jsem však postupně vycítil, že se blíží doba, v níž chovat se ke slunci jako k nepříteli by se rovnalo následování stáda.

Literárním dílům, která byla v té době napsána nebo předložena veřejnosti, dominovaly myšlenky na noc - i když jejich noc byla mnohem méně estetická než ta moje. Aby byl člověk v té době skutečně respektován, musela být navíc jeho temnota bohatá a plná, nikoliv řídká. Dokonce i bohatá medová noc, v níž jsem se v chlapeckých letech utápěl já sám, jim zřejmě připadala velmi řídká.

Postupně jsem začal pociťovat nejistotu ohledně noci, které jsem za války tolik důvěřoval, a pojal jsem podezření, že jsem možná celou dobu patřil k uctívačům slunce. Možná to tak skutečně bylo. A pokud tomu tak skutečně bylo - začal jsem se ptát -, zda mé vytrvalé nepřátelství vůči slunci a přetrvávající význam, který jsem přikládal své malé soukromé noci, není jen touhou následovat stádo?

Zdálo se mi, že muži, kteří se oddávají nočním myšlenkám, mají bez výjimky suchou, lesklou kůži a povadlý břich. Snažili se zabalit celou epochu do objemné noci myšlenek a odmítali ve všech jejích podobách slunce, které jsem viděl. Odmítali život i smrt, jak jsem je viděl já, protože v obojím mělo prsty slunce.

V roce 1952 jsem si na palubě lodi, na níž jsem se vydal na svou první cestu do zahraničí, vyměnil se sluncem smířlivý stisk ruky. Od toho dne jsem zjistil, že se s ním nemohu rozloučit. Slunce se stalo spojeno s hlavní silnicí mého života. A postupně mi opalovalo kůži do hněda a označovalo mě za příslušníka jiné rasy.

Někdo by mohl namítnout, že myšlení v podstatě patří k noci, že tvorba slovy se nutně odehrává v horečnaté temnotě noci. Skutečně, ještě jsem neztratil svůj starý zvyk pracovat v nočních hodinách a byl jsem obklopen lidmi, jejichž kůže neomylně svědčila o nočním myšlení.

Proč však musí lidé vždy vyhledávat hlubiny, propasti? Proč se myšlení musí jako olovnice zabývat výhradně vertikálním sestupem? Proč nebylo možné, aby myšlení změnilo směr a stoupalo vertikálně vzhůru, stále vzhůru, k povrchu? Proč by měla být oblast kůže, která zaručuje existenci člověka v prostoru, nejvíce opovrhována a ponechána na pospas smyslům?

Nedokázal jsem pochopit zákony, jimiž se řídí pohyb myšlenky - to, jak je schopna uvíznout v neviditelných propastech, kdykoli se vydá do hloubky; nebo kdykoli míří k výšinám, vzlétne do bezbřehých a stejně neviditelných nebes a tělesnou podobu neprávem opomíjí.

Jestliže zákonem myšlení je, že má hledat hloubku, ať už se rozprostírá směrem nahoru nebo dolů, pak mi připadalo příliš nelogické, aby lidé neobjevili hloubku svého druhu v „povrchu“, v oné životně důležité hranici, která potvrzuje naši oddělenost a naši podobu a odděluje náš vnějšek od našeho nitra. Proč by je neměla přitahovat hloubka samotného povrchu?

Slunce lákalo, téměř táhlo, mé myšlenky pryč od jejich noci niterných vjemů, pryč k pučícím svalům obaleným sluncem ozářenou kůží. A poroučelo mi, abych si postavil nový a pevný příbytek, v němž by moje mysl, jak se postupně dostávala na povrch, mohla bezpečně žít. Tím příbytkem byla opálená, lesklá kůže a mohutné, citlivě se napínající svaly. Dospěl jsem k pocitu, že právě proto, že takový příbytek je zapotřebí, se průměrný intelektuál nedokáže cítit doma s myšlením, které se zabývá formami a povrchy.

Noční pohled, který je produktem nemocných vnitřních orgánů, dostává tvar téměř dříve, než si jeho

majitel uvědomí, co bylo dřív, zda samotný pohled, nebo první slabé chorobné příznaky ve vnitřních orgánech. A přesto si tělo ve vzdálených, očím neviditelných zákoutích pomalu vytváří a reguluje své vlastní myšlenky. Naproti tomu u povrchu, který je všem viditelný, musí mít trénink těla přednost před tréninkem myšlení, má-li tělo vytvářet a kontrolovat své vlastní myšlenky.

Potřebu trénovat své tělo jsem mohl předvídat od okamžiku, kdy jsem poprvé pocítil přitažlivost povrchových hloubek. Byl jsem si vědom toho, že jediné, co může takovou myšlenku ospravedlnit, jsou svaly. Kdo by věnoval pozornost zchátralému teoretikovi tělesné výchovy? Dalo by se akceptovat, že si bledý učenec v soukromí své pracovny pohrává s nočními myšlenkami, ale co by mohlo působit skrovněji, chladněji než jeho rty, kdyby mluvily, ať už chválí, nebo odsuzují, o těle? Tak dobře jsem znal chudobu tohoto typu, že mě jednoho dne zcela náhle napadlo opatřit si dostatečné množství vlastních svalů.

Chtěl bych zde upozornit na jednu skutečnost: že vše, jak je vidět, vychází z mé „mysli“. Věřím, že stejně jako fyzický trénink promění domněle mimovolné svaly v samovolné, tak lze podobné proměny dosáhnout tréninkem mysli. Tělo i mysl mají díky nevyhnutelné

tendenci, kterou bychom mohli nazvat téměř přírodním zákonem, sklon upadat do automatismu, ale na základě zkušenosti jsem zjistil, že velký proud lze odklonit vyhloubením malého kanálu.

To je další příklad vlastnosti, kterou mají naše duše a těla společnou: tendence, kterou sdílejí tělo i mysl, okamžitě vytvořit svůj vlastní malý vesmír, svůj vlastní „falešný řád“, kdykoli je v určitém okamžiku ovládne jedna konkrétní myšlenka. Ačkoli to, co se děje, ve skutečnosti představuje jakýsi klid, prožíváme to, jako by šlo o výbuch živé, dostředivé aktivity. Tato funkce těla a mysli, která na krátkou chvíli vytváří jejich vlastní miniaturní vesmíry, není ve skutečnosti ničím jiným než iluzí; přesto prchavý pocit štěstí v lidském životě vděčí za mnohé právě tomuto typu „falešného řádu“. Je to jakási ochranná funkce života tváří v tvář okolnímu chaosu a připomíná způsob, jakým se ježek stočí do těsného kulatého klubíčka.

Nabízela se tedy možnost rozbít jeden typ „falešného řádu“ a vytvořit na jeho místě jiný, obrátit proti sobě tuto tvrdohlavou formativní funkci a přenastavit ji směrem, který by lépe odpovídal vlastním cílům. Rozhodl jsem se, že tuto myšlenku okamžitě uvedu v život. Spíše než „nápad“ bych však mohl říci nový cíl, který mi slunce každý den poskytovalo.

Tak jsem se ocitl tváří v tvář těm ocelovým kusům: těžkým, vyzývavým, chladným, jako by v nich byla ještě více zhuštěna podstata noci.

Třetí kapitola

Toho dne začal můj blízký vztah k oceli, který měl trvat dalších deset let.

Povaha této oceli je zvláštní. Zjistil jsem, že když jsem postupně zvyšoval její hmotnost, působilo to jako váhy: objem svalů položených jakoby na druhou misku se úměrně zvyšoval, jako by ocel měla povinnost udržovat mezi nimi přísnou rovnováhu. Postupně se navíc vlastnosti mých svalů stále více podobaly vlastnostem oceli. Tento pomalý vývoj, jak jsem zjistil, se pozoruhodně podobal procesu vzdělávání, který přetváří mozek intelektuálně tím, že ho krmí postupně obtížnější látkou. A protože vždy existovala vize klasického ideálu těla, který sloužil jako vzor a konečný cíl, proces se velmi podobal klasickému ideálu vzdělání.

A přesto, který z nich se skutečně podobal tomu druhému? Nepoužíval jsem snad už ve své snaze napodobit klasický tělesný typ slova? Pro mě krása vždy ustupuje z dosahu: za důležité považuji jen to, co kdysi existovalo nebo mělo existovat. Ocel svým jemným, nekonečně rozmanitým působením obnovila klasickou rovnováhu, kterou tělo začalo ztrácet, a navrátila mu jeho přirozenou podobu, podobu, kterou mělo mít odjakživa.

Svalové skupiny, které se v moderním životě staly prakticky nepotřebnými, ačkoli jsou stále životně

důležitou součástí mužského těla, jsou z praktického hlediska zjevně zbytečné a vyrýsované svaly jsou stejně zbytečné jako klasické vzdělání pro většinu praktických mužů. Svaly se postupně staly něčím, co se podobá klasické řečtině. K oživení mrtvého jazyka bylo zapotřebí kázně oceli, k proměně mlčení smrti ve výmluvnost života byla nezbytná pomoc oceli.

Ocel mě věrně učila, jak si duch a tělo vzájemně odpovídají: zdálo se mi, že slabé emoce odpovídají ochablým svalům, sentimentalita povislému břichu a přecitlivělost přecitlivělé bílé kůži. Vypjaté svaly, pevné břicho a tvrdá kůže, uvažoval jsem, odpovídají neohroženému bojovému duchu, schopnosti nezaujatého intelektuálního úsudku a pevné povaze. Spěchám zde zdůraznit, že si nemyslím, že obyčejní lidé jsou takoví. Dokonce i moje vlastní skrovná zkušenost mi stačí k tomu, abych uvedl nespočet příkladů plachých myslí, které jsou uzavřeny v mohutných svalech. Přesto, jak jsem již naznačil, pro mě byla slova přednější než tělo, takže neohroženost, rozvážnost, robustnost a všechny ty znaky morálního charakteru, které vystihují slova, se musely projevit navenek, tělesnými znaky. Proto jsem si říkal, že bych se měl obdařit zmíněnými fyzickými vlastnostmi jako určitým výchovným procesem.

Za výchovným procesem se skrýval i další, romantický záměr. Romantický pud, který ve mně od chlapeckých let tvořil spodní proud a který měl smysl pouze jako destrukce klasické dokonalosti, ve mně čekal. Podobně jako téma v operní předehře, které je později předurčeno k tomu, aby se vyskytovalo v celém díle, pro mě stanovilo definitivní vzor dříve, než jsem čehokoli prakticky dosáhl.

Konkrétně jsem choval romantické puzení ke smrti, ale zároveň jsem jako jeho nositele potřeboval přísně klasické tělo; zvláštní smysl pro osud mě přiměl věřit, že důvodem, proč mé romantické puzení ke smrti zůstalo ve skutečnosti nenaplněno, byla nesmírně prostá skutečnost, že jsem neměl potřebné fyzické předpoklady. Mohutná, tragická postava a svalstvo připomínající sochu byly pro romanticky vznešenou smrt nezbytné. Jakákoli konfrontace slabého, ochablého těla se smrtí mi připadala absurdně nevhodná. V osmnácti letech jsem toužil po brzkém skonu, ale cítil jsem se k němu nezpůsobilý. Zkrátka mi chyběly svaly vhodné pro dramatickou smrt. A hluboce uráželo mou romantickou hrdost, že právě tato nezpůsobilost mi umožnila přežít válku.

Při tom všem nebyly tyto čistě intelektuální křeče zatím ničím jiným než proplétáním témat v rámci předehry k lidskému životu, který zatím ničeho nedosáhl.

Zbývalo, abych jednoho dne něčeho dosáhl, abych něco zničil. V tom mi pomohla ocel, která mi napověděla, jak to udělat.

Ve chvíli, kdy se mnozí lidé cítí spokojeni se stupněm intelektuální kultivovanosti, kterého již dosáhli, mi bylo souzeno zjistit, že v mém případě mi byl intelekt, který zdaleka není neškodnou kulturní hodnotou, dán pouze jako zbraň, jako prostředek k přežití. Tělesné disciplíny, které se později staly tak nezbytnými pro mé přežití, byly tedy v jistém smyslu srovnatelné s tím, jak se člověk, pro něhož bylo tělo jediným prostředkem k životu, pouští do horečné snahy získat intelektuální vzdělání, když je jeho mládí na smrtelné posteli.

Ocel mě naučila mnoha různým věcem. Dala mi zcela nový druh poznání, poznání, které mi nemohou předat ani knihy, ani světské zkušenosti. Zjistil jsem, že svaly jsou síla i forma a každý soubor svalů je nenápadně zodpovědný za směr, jakým se jeho vlastní síla projevuje, podobně jako kdyby to byly paprsky světla, které dostaly podobu masa.

Nic nemohlo lépe odpovídat definici uměleckého díla, kterou jsem dlouho ctil, než tento koncept formy, která v sobě skrývá sílu, spojený s myšlenkou, že dílo by mělo být organické a vyzařovat paprsky světla do všech směrů.

Svaly, které jsem takto utvořil, byly zároveň prostou existencí i uměleckým dílem; paradoxně měly dokonce určitou abstraktní povahu. Jejich jedinou osudovou vadou bylo, že byly příliš úzce spjaty s životním procesem, což jim předurčovalo, že budou upadat a zanikat spolu s úpadkem života samotného.

K této podivně abstraktní povaze se vrátím později; důležitější je zde skutečnost, že pro mě měly svaly jednu z nejžádanějších vlastností vůbec: jejich funkce byla přesně opačná než funkce slov. To se ukáže, když se zamyslíme nad původem samotných slov. Zpočátku, podobně jako při ražbě kamenných mincí, se slova stávají aktuálními mezi příslušníky určité rasy jako univerzální prostředek ke sdělování emocí a potřeb. Dokud zůstávají neposkvrněna manipulací, jsou společným majetkem, a nemohou tudíž vyjadřovat nic jiného než společně sdílené emoce.

Jakmile se však slova partikularizují a jakmile je lidé začnou - jakkoli v malé míře - používat osobním, svévolným způsobem, začíná jejich proměna v úzus. Právě slova tohoto druhu, která se na mě snesla jako hejno okřídleného hmyzu, se zmocnila mé individuality a snažila se mě v ní uzavřít. Nicméně navzdory nepřátelským útokům na mou osobu jsem jejich univerzálnost - zároveň zbraň i slabost - obrátil proti nim

a do jisté míry se mi podařilo použít slova k univerzalizaci své vlastní individuality.

Tento úspěch však spočíval v odlišnosti od ostatních a byl v zásadním rozporu s původem a raným vývojem slov. Nic není tak zvláštní jako oslavování umění slova. Na první pohled se zdá, že usilují o univerzálnost, ve skutečnosti se zabývají rafinovanými způsoby, jak zradit základní funkci slov, kterou je být univerzálně použitelná. Glorifikace individuálního stylu v literatuře znamená právě to. Epické básně starověku jsou snad výjimkou, ale každé literární dílo, v jehož čele stojí jméno autora, není ničím jiným než krásnou „perverzí slov“.

Lze vůbec dát slovní vyjádření modré obloze, kterou všichni vidíme, tajemné modré obloze, kterou vidí identicky všichni nositelé sváteční svatyně?

Zde, jak jsem již řekl, spočívaly mé nejhlubší pochyby; a naopak to, co jsem našel ve svalech, zprostředkovaně v oceli, byl rozmach tohoto typu triumfu nespecifického, triumfu vědomí, že člověk je stejně zdravý jako ostatní. Jak neúprosný tlak oceli postupně zbavoval mé svaly jejich neobvyklosti a individuality (které byly produktem degenerace) a jak se postupně vyvíjely, měly by, jak jsem usoudil, začít nabývat univerzálního aspektu, až nakonec dosáhnou bodu, kdy budou odpovídat obecnému vzoru, v němž

přestanou existovat individuální rozdíly. Takto dosažená univerzalita by netrpěla žádnou soukromou korozí, žádnou zradou. To byl v mých očích její nejžádanější rys.

Navíc tyto svaly, tak zřetelné na pohled a tak hmatatelné na dotek, začaly nabývat vlastní abstraktní kvality. Svaly, jejichž podstatou je nekomunikace, by teoreticky nikdy neměly získat abstraktní kvalitu, která je běžná pro komunikační prostředky. A přece...

Jednoho letního dne, rozžhaveného tréninkem, jsem si chladil svaly ve vánku, který procházel otevřeným oknem. Pot zmizel jako mávnutím kouzelného proutku a chlad přejel po povrchu svalů jako dotek mentolu. V příštím okamžiku jsem se zbavil pocitu existence svalů a - stejně jako slova svým abstraktním fungováním mohou rozmělnit konkrétní svět tak, že se zdá, jako by slova sama nikdy neexistovala - mé svaly v tu chvíli rozdrtily něco v mé bytosti, takže to vypadalo, jako by svaly samy podobně nikdy neexistovaly.

Co to tedy bylo, co rozdrtily?

Byl to onen smysl existence, v nějž běžně tak polovičatě věříme, který oni proměnili v jakýsi průzračný pocit moci. Právě to označuji za jejich „abstraktní povahu“. Jak mi mé uchýlení se k oceli vytrvale naznačovalo, vztah svalů k oceli byl vztahem vzájemné závislosti: vlastně velmi podobný vztahu mezi námi a

světem. Stručně řečeno, smysl existence, podle něhož síla nemůže být silou bez nějakého předmětu, představuje základní vztah mezi námi a světem; právě do té míry jsme závislí na světě a já jsem závisel na oceli. Stejně jako svaly pomalu zvyšují svou podobnost s ocelí, tak i my jsme postupně formováni světem; a přestože ani ocel, ani svět nemohou dost dobře mít smysl vlastní existence, nečinná analogie nás bezděčně vede k iluzi, že oba takový smysl ve skutečnosti mají. Jinak bychom se cítili bezmocní při kontrole vlastního smyslu existence a například Atlas by postupně začal považovat zeměkouli na svých ramenou za něco podobného sobě samému. Náš smysl existence tedy hledá nějaký objekt a může žít pouze ve falešném světě relativity.

Je pravda, že když jsem zvedl určitou váhu oceli, dokázal jsem věřit ve vlastní sílu. Potil jsem se a lapal po dechu, snažil jsem se získat jistý důkaz své síly. V takových chvílích byla síla moje a stejně tak byla i oceli. Můj pocit existence se živil sám sebou.

Daleko od oceli však mé svaly jako by upadaly do absolutní izolace, jejich vypouklé tvary nebyly víc než ozubená kolečka vytvořená k propojení s ocelí. Chladný vánek přešel, pot se vypařil - a s ním se existence svalů rozplynula ve vzduchu. A přesto právě tehdy svaly sehrály svou nejpodstatnější funkci, rozmělnily svými

robustními, neviditelnými zuby onen dvojznačný, relativní pocit existence a nahradily ho bezvýhradným pocitem průzračné, bezkonkurenční síly, která nevyžadovala žádný předmět. Dokonce ani svaly samotné už neexistovaly. Zahalil mě pocit moci průzračné jako světlo.

Sotva se lze divit, že jsem v tomto čistém pocitu moci, který by žádné knihy ani intelektuální analýzy nedokázaly zachytit, objevil pravý protiklad slov. A skutečně to byl právě on, který se postupně měl stát středobodem celého mého myšlení.

Čtvrtá kapitola

Formulace jakéhokoli nového způsobu myšlení začíná pokusným přeformulováním jediného, dosud nejednoznačného tématu mnoha různými způsoby. Jako rybář zkouší všechny druhy prutů a šermíř všechny druhy bambusových mečů, dokud nenajde ten, jehož délka a váha mu vyhovuje, tak i při formulaci způsobu myšlení se dosud nepřesné myšlence dostává pokusného vyjádření v různých podobách; teprve když se objeví správné rozměry a váha, stává se součástí sebe sama.

Když jsem zažil ten ryzí pocit síly, měl jsem tušení, že zde je konečně budoucí ohnisko mého myšlení. Ta myšlenka mi působila nepopsatelné potěšení a těšil jsem se, jak si s ní budu v klidu pohrávat, než si ji přivlastním jako způsob myšlení. Dával jsem si na čas, spřádal jsem proces, dával jsem pozor, aby se myšlenka nezastavila, a celou dobu jsem experimentoval s různými formulacemi. A pomocí mnoha pokusů bych znovu zachytil onen čistý pocit a potvrdil jeho podstatu - podobně jako pes, kterého přitahuje základní vůně dobrého jídla šířená z kosti, prodlužuje kouzlo, kterému je vystaven, tím, že si s kostí hraje.

Pro mě měly pokusy o přeformulování podobu boxu a šermu, o nichž se zmíním později. Bylo přirozené, že se mé přeformulování čistého smyslu síly ubíralo směrem k

záblesku pěsti a úderu bambusového meče; neboť právě to, co se nacházelo na konci blýskavé pěsti a za úderem bambusového meče, představovalo nejjistější důkaz onoho neviditelného světla, které svaly vydávaly. Byl to pokus o dosažení „konečného pocitu“, který leží jen o vlásek mimo dosah smyslů.

Byl jsem si jistý, že v prázdném prostoru, který tam leží, se něco skrývá. Dokonce i s pomocí onoho pocitu čisté síly bylo možné dosáhnout pouze bodu, který byl o krok dál od té věci; s pomocí intelektu nebo umělecké intuice nebylo možné dostat se ani na deset či dvacet kroků. Umění, pravda, by tomu nejspíš mohlo dát „výraz“ v té či oné podobě. Avšak „vyjádření“ vyžaduje médium; v mém případě se zdálo, že abstraktní funkce slov, která by sloužila jako médium, má za následek, že je překážkou všemu ostatnímu. A zdálo se nepravděpodobné, že by akt vyjádření uspokojil toho, kdo byl na počátku motivován pochybnostmi o samotném aktu.

Není divu, že anathema slov upozorňuje na v podstatě pochybnou povahu vyjadřovacího aktu. Proč nás napadá touha vyjádřit věci, které nelze vyslovit - a někdy se to podaří? Takový úspěch je jev, který nastává, když rafinované uspořádání slov vzruší čtenářovu představivost do krajní míry; v tu chvíli se autor a čtenář

stávají spolupachateli zločinu představivosti. A když z jejich spoluúčasti vznikne literární dílo - ta „věc, která není věcí“ -, lidé tomu říkají „tvorba“ a dál se po tom nepídí.

Ve skutečnosti slova, vyzbrojená svou abstraktní funkcí, původně vystupovala jako dílo logu, jehož cílem bylo vnést řád do chaosu světa konkrétních předmětů, a vyjadřování bylo v podstatě pokusem obrátit abstraktní fungování zpět proti sobě a jako elektrický proud, který teče opačným směrem, vyvolat svět jevů pouze pomocí slov. V souladu s touto myšlenkou jsem již dříve naznačil, že všechna literární díla jsou jakousi krásnou transformací jazyka. „Vyjádření“ ze své funkce znamená znovuvytvoření světa konkrétních předmětů pouze pomocí jazyka.

Kolik pravd lenivých lidí bylo připuštěno ve jménu představivosti! Jak často se pojem představivost používal k tomu, aby se zkrášlil nezdravý sklon duše vznášet se v bezbřehém hledání pravdy a nechávat tělo tam, kde vždy bylo! Jak často lidé utíkali před bolestmi vlastního těla s pomocí sentimentální stránky představivosti, která pociťuje neduhy cizího těla jako své vlastní! A jak často představivost bezvýhradně vyzdvihovala duchovní utrpení, jehož relativní hodnota byla ve skutečnosti nadmíru obtížně měřitelná! A když tento typ arogance

představivosti spojí dohromady umělcův výrazový akt a jeho spolupachatele, vznikne jakási fiktivní „věc“ - umělecké dílo - a právě tento zásah velkého množství takových „věcí“ soustavně překrucuje a mění skutečnost. V důsledku toho lidé končí tím, že přicházejí do styku pouze se stíny a ztrácejí odvahu zabydlet se v útrapách vlastního těla.

To, co se skrývalo za zábleskem pěsti a úderem šermířského meče, bylo na opačném pólu než slovní vyjádření - alespoň to bylo patrné z pocitu, který vyvolávalo, že je podstatou něčeho nesmírně konkrétního, dokonce podstatou skutečnosti. V žádném případě se to nedalo nazvat „stínem“. Za pěstí, za hrotem bambusového meče se vztyčila nová realita, realita, která odmítala všechny pokusy o abstraktní vyjádření - ba přímo odmítala veškeré vyjadřování jevů pomocí abstrakcí.

V tom především spočívala podstata činu a moci. Tato realita se v lidovém jazyce nazývala jednoduše „protivník“.

Protivník a já jsme žili ve stejném světě. Když jsem se díval já, soupeř byl viděn; když se díval soupeř, byl jsem viděn já; stáli jsme proti sobě, navíc bez jakýchkoli zprostředkujících představ, oba jsme patřili do téhož světa akce a síly - do světa „být viděn“. Protivník v

žádném případě nebyl představou, neboť i když se nám při šplhání po žebříku slovního vyjadřování za představou krok za krokem a při soustředěném pohledu na tuto představu může docela dobře podařit oslepit se světlem, tato představa se na nás nikdy nepodívá zpět. V říši, kde je pohled každým okamžikem opětován, není nikdy čas vyjádřit věci slovy. Aby se člověk mohl vyjádřit, musí stát mimo daný svět. Protože tento svět jako celek nikdy neopětuje náš pohled, je nám dán čas, abychom se podívali a ve volném čase vyjádřili, co jsme našli. Nikdy se však nepodaří proniknout k podstatě skutečnosti, která jeho pohled opětuje.

Právě protivník - protivník, který se skrýval v prázdném prostoru za záblesk pěsti a úderem šermířského meče a díval se na člověka - představoval pravou podstatu věci. Myšlenky se nedívají zpět, to dělají náklony. Za slovním vyjádřením lze vidět myšlenky, které se mihnou za poloprůhledností fiktivních věcí, jichž dosáhly. Za činem lze zahlédnout, jak se mihne za poloprůhledným prostorem, kterého dosáhl (protivníka), „věci“. Člověku činu se tato „věc“ jeví jako smrt, která na něj doléhá - velký černý býk toreadora - bez jakéhokoli přičinění představivosti.

Ani já jsem se však nedokázal přimět k tomu, abych v ni uvěřil, ledaže by se objevila na samém okraji vědomí;

i já jsem matně vnímal, že jediným fyzickým důkazem existence vědomí je utrpení. Mimo jakoukoli pochybnost byla v bolesti jistá nádhera, která měla hlubokou příbuznost s nádherou, jež se skrývá v síle.

Je běžnou zkušeností, že žádná technika činu se nemůže stát účinnou, dokud se opakovaným cvičením nevtiskne do podvědomých oblastí mysli. Mě však zajímalo něco trochu jiného. Na jedné straně byla moje touha po čistém prožitku vědomí vsazena na sérii tělo - síla - čin, na druhé straně byla moje vášeň pro čistý prožitek vsazena na daný okamžik, kdy díky reflexnímu působení předtrénovaného podvědomí tělo předvedlo svou nejvyšší dovednost. A jediné, co mě skutečně přitahovalo, byl bod, v němž se tyto dva vzájemně protichůdné pokusy překrývaly - bod dotyku, jinými slovy, v němž do sebe přesně zapadala absolutní hodnota vědomí a absolutní hodnota těla.

Zmámení rozumu pomocí drog nebo alkoholu samozřejmě nebylo mým cílem. Mým jediným zájmem bylo sledovat vědomí až do jeho krajních mezí, abych zjistil, v jakém okamžiku se mění v nevědomou sílu. Když už to tak bylo, jaké spolehlivější svědectví o přetrvávání vědomí až k jeho krajním hranicím jsem mohl najít než fyzické utrpení? Mezi vědomím a tělesným utrpením existuje nepopiratelná vzájemná závislost a vědomí

naopak poskytuje nejjistější možný důkaz o přetrvávání tělesného utrpení.

Začal jsem mít pocit, že bolest může být jediným důkazem přetrvávání vědomí v těle, jediným fyzickým projevem vědomí. Jak mé tělo nabíralo svaly a následně i sílu, postupně se ve mně rodil sklon k pozitivnímu přijímání bolesti a můj zájem o fyzické utrpení se prohluboval. Přesto bych nechtěl, aby se věřilo, že tento vývoj byl výsledkem působení mé představivosti. K mému objevu došlo přímo, s mým tělem, díky slunci a oceli.

Jak si jistě mnozí vyzkoušeli na vlastní kůži, čím je úder z boxerské rukavice nebo šermířského meče přesnější, tím více je pociťován jako protiúder, nikoli jako přímý útok na osobu protivníka. Vlastní úder, vlastní síla, vytváří jakousi prázdnotu. Úder je úspěšný, pokud se v tu chvíli protivníkovo tělo vejde do této prostorové prohlubně a přijme s ní přesně totožnou podobu.

Jak je možné, že úder může být takto prožíván, co dělá úder úspěšným? Úspěch přichází, když je načasování i umístění úderu správné. Ale ještě více se to podaří, když se podaří volbou času a cíle - vlastním úsudkem - na okamžik zaskočit nepřítele, když člověk intuitivně vycítí tento okamžik nepřipravenosti o zlomek vteřiny dříve, než se stane smyslově vnímatelným. Tento

postřeh je veličina, kterou nezná ani on sám, a získává se dlouhým tréninkem. V okamžiku, kdy je správný okamžik vědomě vnímán, je již pozdě. Jinými slovy, je pozdě, až když to, co se skrývá v prostoru za blýskající se pěstí a hrotem meče, získá tvar. Ve chvíli, kdy to nabývá tvaru, už to musí být pevně usazeno v oné prohlubni v prostoru, kterou si člověk vytyčil a vytvořil. V tomto okamžiku se rodí vítězství v boji.

Zjistil jsem, že na vrcholu boje se opožděný proces tvorby svalů, kdy síla vytváří formu a forma vytváří sílu, opakuje tak rychle, že se stává okem nepostřehnutelným. Síla, která podobně jako světlo vyzařovala své vlastní paprsky, se neustále obnovovala, ničila a vytvářela formu za pochodu. Na vlastní oči jsem viděl, jak forma, která byla krásná a přiléhavá, přemáhala formu ošklivou a nepřesnou. Její deformace vždy znamenala otevření se nepříteli a rozmazání paprsků síly.

K porážce nepřítele dochází, když přizpůsobí svou formu prohlubni v prostoru, kterou si člověk již vytyčil; v tu chvíli si vlastní forma musí zachovat stálou přesnost a krásu. A samotná forma musí mít mimořádnou přizpůsobivost, nedostižnou pružnost, aby se podobala řadě soch vytvářených od okamžiku k okamžiku tekutým tělem. Nepřetržité vyzařování síly musí vytvářet vlastní

tvar, stejně jako nepřetržitý proud vody udrží tvar fontány.

Jistě jsem cítil, že kalení sluncem a ocelí, kterému jsem se po tak dlouhou dobu podroboval, nebylo ničím jiným než procesem vytváření tohoto druhu tekuté sochy. A pokud takto vytvořené tělo patřilo výhradně životu, celá jeho hodnota, jak jsem cítil, musela spočívat v této momentální nádheře. To je ostatně důvod, proč se lidské sochařství tak usilovně snažilo zvěčnit momentální slávu těla v nepomíjivém mramoru.

Z toho vyplývalo, že smrt leží jen kousek za tímto konkrétním okamžikem.

Měl jsem pocit, že zde získávám klíč k vnitřnímu pochopení kultu hrdiny. Cynismus, který považuje každý kult hrdiny za komický, je vždy zastíněn pocitem fyzické méněcennosti. O hrdinovi se posměšně vyjadřuje vždy člověk, který se domnívá, že mu fyzicky chybí hrdinské vlastnosti; a když tak činí, jak je nečestné, že jeho frazeologie, zdánlivě se podílející na logice tak univerzální a obecné, by neměla (nebo by se alespoň měla u široké veřejnosti předpokládat, že by neměla) napovídat o jeho fyzických vlastnostech. Ještě jsem neslyšel, že by se uctívání hrdinů vysmíval člověk obdařený něčím, co by se právem dalo nazvat hrdinskými fyzickými vlastnostmi. Lživý cynismus je vždy spojen se

slabým svalstvem nebo obezitou, zatímco kult hrdiny a udatný nihilismus jsou vždy spojeny s mohutným tělem a dobře vypracovanými svaly. Kult hrdiny je totiž v konečném důsledku základním principem těla a v dlouhodobém horizontu je úzce spjat s kontrastem mezi robustností těla a destrukcí, kterou je smrt.

Tělo je dostatečně průrazné na to, aby zničilo komickou auru, která obklopuje přílišné sebeuvědomění; neboť i když může být pěkné tělo tragické, není v něm ani stopa po komičnosti. To, co nakonec zachraňuje tělo před směšností, je prvek smrti, který sídlí ve zdravém, energickém těle; právě ten, jak jsem si uvědomil, udržuje důstojnost těla. Jak komická by se zdála veselost a elegance toreadora, kdyby jeho řemeslo bylo zcela oproštěno od asociací se smrtí!

Nicméně kdykoli člověk toužil po vrcholné senzaci, okamžik vítězství byl vždy mdlým pocitem. Nakonec je protivníkem - „skutečnost, která se na člověka dívá zpět“ - smrt. Protože smrt, jak se zdá, nikomu neustoupí, nemůže být sláva vítězství ničím jiným než čistě světskou slávou v její nejvyšší podobě. A pokud je to pouze světská sláva, říkal jsem si, pak by si člověk měl být schopen zajistit něco velmi podobného, když se uchýlí k umění slova.

To, co však cítíme v nejlepších sochách - jako na bronzovém vozatajovi z Delf, kde se sláva, pýcha a plachost odrážející se v okamžiku vítězství stávají věrně nesmrtelnými - je rychlé přiblížení přízraku smrti hned na druhé straně vítěze. Tím, že nám symbolicky ukazuje hranice prostorovosti v sochařském umění, zároveň naznačuje, že za největší lidskou slávou neleží nic než úpadek. Sochař se ve své aroganci snažil zachytit život pouze v jeho nejvyšším okamžiku.

Jestliže vážnost a důstojnost těla vyplývá pouze z prvku smrtelnosti, který se v něm skrývá, pak cesta, která vede ke smrti, usoudil jsem, musí mít nějakou soukromou cestu spojující se s bolestí, utrpením a pokračujícím vědomím, které je důkazem života. A nemohl jsem se ubránit pocitu, že pokud se stala nějaká událost, v níž se dovedně spojily prudké smrtelné úzkosti a dobře vyvinuté svaly, mohlo k tomu dojít pouze v reakci na estetické požadavky osudu. Ne ovšem, že by osud často naslouchal estetickým ohledům.

Už v mém chlapeckém věku mi nebyly cizí různé druhy tělesného utrpení, ale zmatený mozek a přecitlivělost dospívání je beznadějně zaměňovaly s duchovním utrpením. Nucený pochod z Gory do Sengoku-bary a pak přes průsmyk Otome na planinu na úpatí hory Fudži byl pro mě jako středoškoláka

nepochybnou zkouškou, ale jediné, co jsem ze svých útrap vytěžil, byl pasivní, duševní typ utrpení. Chyběla mi fyzická odvaha vyhledávat utrpení pro sebe, brát si bolest na sebe.

Přijetí utrpení jako důkaz odvahy bylo v dávné minulosti tématem primitivních iniciačních obřadů a všechny tyto obřady byly zároveň obřady smrti a vzkříšení. Lidé už zapomněli na hluboký skrytý boj mezi vědomím a tělem, který existuje v odvaze, a zejména v odvaze fyzické. Vědomí je obecně považováno za pasivní a aktivní tělo za podstatu všeho, co je bojechtivé a odvážné; v dramatu fyzické odvahy jsou však role ve skutečnosti obrácené. Tělo vytrvale ustupuje do své sebeobranné funkce, zatímco je to zjevně vědomí, které řídí rozhodnutí, jež tělo vyšle do prudkého vzestupu k sebeobraně. Právě maximální jasnost vědomí představuje jeden z nejsilnějších faktorů přispívajících k sebeopuštění.

Přijmout utrpení je stálou úlohou fyzické odvahy a fyzická odvaha je takříkajíc zdrojem chuti pochopit a ocenit smrt, která je více než cokoli jiného hlavní podmínkou pro to, aby bylo možné skutečné uvědomění si smrti. Ať už si uzavřený filosof láme hlavu s myšlenkou smrti jakkoli dlouho, dokud zůstane odloučen od fyzické odvahy, která je předpokladem pro její uvědomění, nebude schopen ji ani začít chápat. Musím upřesnit, že

mluvím o „fyzické“ odvaze; „svědomí intelektuála“ a „intelektuální odvaha“ mě zde nezajímají.

Nicméně faktem zůstává, že jsem žil v době, kdy šermířský meč již nebyl přímým symbolem skutečného meče a skutečný meč při šermířských soubojích sekal jen vzduch. Umění šermu bylo souhrnem všech typů mužné krásy, nicméně pokud tato mužnost již neměla ve společnosti praktický význam, sotva se dala odlišit od umění, které záviselo pouze na představivosti. Představivost jsem nesnášel. Šerm by pro mě měl být něčím, co nepřipouští žádný zásah představivosti.

Cynici - dobře si vědomi toho, že nikdo nepohrdá představivostí tak důkladně jako snílek, jehož sny jsou procesem představivosti - se jistě mému vyznání v duchu vysmějí.

Přesto se mé sny v určité fázi staly mými svaly. Svaly, které jsem si utvářel, které existovaly, mohly dávat prostor představivosti jiných, ale už nepřipouštěly, aby je moje vlastní představivost ohlodávala. Dosáhl jsem stádia, kdy jsem se rychle seznamoval se světem těch, kteří jsou „vidět“.

Jestliže bylo zvláštní vlastností svalů, že živily představivost druhých, zatímco samy zůstávaly představivosti zcela zbaveny, pak jsem se v šermu snažil jít ještě o krok dál a dosáhnout čistého jednání, které

nepřipouštělo žádnou představivost, ať už vlastní, nebo druhých. Někdy se mi zdálo, že se mé přání splnilo, jindy zase, že ne. Ať tak či onak, byla to fyzická síla, která bojovala, která běžela svižně, která hlasitě křičela...

Jak poznaly skupiny svalů, obvykle tak těžké, tak temné, tak neměnně statické, okamžik do běla rozpáleného šílenství v akci? Miloval jsem svěžest vědomí, které se nepřetržitě vlnilo pod duševním napětím, ať už bylo jakéhokoli druhu. Už jsem nedokázal uvěřit, že je to čistě moje intelektuální vlastnost, že měď vzrušení by měla být lemována stříbrem vědomí. Právě to dělalo z běsnění to, čím bylo. Začal jsem totiž věřit, že právě svaly - mocné, staticky tak dobře organizované a tak tiché - jsou pravým zdrojem jasnosti mého vědomí. Občasná bolest ve svalech z úderu, který minul štít, okamžitě vyvolala ještě tužší vědomí, které bolest potlačilo, a hrozící nedostatek dechu dal vzniknout běsnění, které ho přemohlo. Tak jsem čas od času zahlédl jiné slunce, zcela odlišné od toho, jímž jsem byl tak dlouho obdarován, slunce plné divokých temných plamenů citu, slunce smrti, které nikdy nespálí kůži, a přesto vydává ještě podivnější záři.

Toto druhé slunce bylo pro intelekt v podstatě mnohem nebezpečnější než to první. Právě toto nebezpečí mě těšilo víc než cokoli jiného.

Pátá kapitola

A co moje jednání se slovy ve stejném období? Teď už jsem si ze svého stylu udělal něco, co odpovídá mým svalům: stal se pružným a volným; zbavil jsem se všech tukových doplňků, zatímco „svalnaté“ ozdoby - tedy ozdoby, které jsou sice v moderní civilizaci možná zbytečné, ale pro účely prestiže a reprezentativnosti stále stejně potřebné - jsem si pečlivě udržoval. Nelíbil se mi styl, který byl pouze funkční, stejně jako styl, který byl pouze smyslný.

Přesto jsem se ocitl na izolovaném ostrově. Stejně jako bylo izolováno mé tělo, tak i můj styl byl na pokraji nekomunikace; byl to styl, který nepřijímal, ale odmítal. Ze všeho nejvíc jsem se zabýval odlišností (ne že by ji můj vlastní styl nutně měl). Můj ideální styl by měl mít vážnou krásu leštěného dřeva ve vstupní hale samurajského sídla za zimního dne.

Ve svém stylu jsem se, jak není třeba zdůrazňovat, postupně odvrátil od preferencí doby. Oplýval antitezemi, byl oděn do staromódní, tíživé vážnosti, nepostrádal jistou vznešenost, ale všude, kam se vydal, udržoval stejné obřadné, vážné tempo a pochodoval cizími ložnicemi přesně stejným krokem jako jinde. Jako nějaký vojenský šlechtic chodil s vypnutou hrudí a rameny dozadu a pohrdal stylem ostatních mužů, kteří se

hrbili, prohýbali v kolenou, ba dokonce se - chraň bůh - pohupovali v bocích.

Věděl jsem ovšem, že na světě jsou pravdy, které člověk nevidí, pokud nezmění držení těla. Ale takové věci by se daly přenechat jiným.

Někde uvnitř jsem začal plánovat spojení umění a života, stylu a étosu akce. Jestliže se styl podobal svalům a vzorcům chování, pak jeho funkcí zřejmě bylo omezovat svéhlavou představivost. Jakékoli pravdy, které by v důsledku toho mohly být přehlédnuty, mě nezajímaly. Ani trochu mě nezajímalo, že se mému stylu vymyká strach a hrůza ze zmatku a nejednoznačnosti. Rozhodl jsem se, že si vyberu jen jednu konkrétní pravdu a vyhnu se snaze o jakoukoli všezahrnující pravdu. Vyčerpávající, ošklivé pravdy jsem ignoroval; pomocí procesu diplomatické selekce v duchu jsem se snažil vyhnout chorobnému vlivu, který na lidi působí požitkářství v představách. Přesto bylo samozřejmě nebezpečné její vliv podceňovat nebo ignorovat. Nebylo známo, kdy mohou chorobné síly neviditelné představivosti, které stále číhají, zahájit svůj zbabělý útok zvenčí pečlivě rozestavěného opevnění stylu. Ve dne v noci jsem stál na stráži na hradbách. Občas se na temné pláni táhnoucí se nekonečně dlouho do noci přede mnou něco rozhořelo - rudý oheň - jako signál. Snažil jsem se

namluvit si, že je to táborák. Pak se oheň stejně náhle, jako se objevil, zase rozplynul. Jako stráž a zbraň proti představivosti a její přisluhovačské senzibilitě jsem měl styl. Napětí celonoční hlídky, ať už na souši, nebo na moři, bylo to, o co jsem ve svém stylu usiloval. Ze všeho nejvíc jsem nesnášel porážku. Může být horší porážka, než když člověka zevnitř rozežírají a spalují kyselé sekrece citlivosti, až nakonec ztratí obrysy, rozplyne se, zkapalní; nebo když se totéž stane společnosti kolem něj a člověk změní svůj vlastní styl, aby se jí vyrovnal?

Každý ví, že mistrovská díla někdy paradoxně vznikají uprostřed takové porážky, ze smrti ducha. I když bych mohl ustoupit o krok a uznat taková mistrovská díla za vítězství, věděl jsem, že jsou to vítězství bez boje, vítězství bez boje, která jsou vlastní umění. To, co jsem hledal, byl boj jako takový, ať už se ubíral jakýmkoli směrem. Neměl jsem chuť na porážku - a už vůbec ne na vítězství - bez boje. Zároveň jsem až příliš dobře věděl, jak ošidná je jakákoli forma konfliktu v umění. Když už musím bojovat, cítil jsem, že bych měl přejít do ofenzivy v oblastech mimo umění; v umění bych měl bránit svou citadelu. Bylo třeba být pevným obráncem v umění a dobrým bojovníkem mimo něj. Cílem mého života bylo osvojit si nejrůznější atributy bojovníka.

V poválečném období, kdy byly narušeny všechny uznávané hodnoty, jsem si často myslel a poznamenával jsem k ostatním, že teď je čas na oživení starého japonského ideálu spojení písma a bojového umění, umění a činu, pokud vůbec někdy nastal. Nějakou dobu poté se můj zájem od tohoto konkrétního ideálu odkláněl; pak, jak jsem se postupně od slunce a oceli učil tajemství, jak stíhat slova tělem (a ne pouze stíhat tělo slovy), začaly se ve mně oba póly udržovat v rovnováze a generátor mé mysli takříkajíc přešel od stejnosměrného proudu ke střídavému. Moje mysl vymyslela systém, který tím, že v sobě instaloval dva vzájemně antipatické prvky - dva prvky, které proudily střídavě opačným směrem -, vytvářel zdání, že vyvolává stále větší rozštěpení osobnosti, ale v praxi vytvářel v každém okamžiku živou rovnováhu, která se neustále ničila a znovu oživovala. Přijetí dvojí polarity v sobě a přijetí rozporu a kolize - taková byla moje vlastní směs „umění a činu“.

Tak se mi zdálo, že můj dlouholetý zájem o protiklad literárního principu začal poprvé nést ovoce. Zdálo se, že princip meče spočívá v tom, že smrt nespojuje s pesimismem a bezmocí, ale s překypující energií, výkvětem fyzické dokonalosti a vůlí k boji. Nic nemohlo být vzdálenější principu literatury. V literatuře je smrt držena na uzdě, ale zároveň je využívána jako hnací síla;

síla je věnována konstrukci prázdných fikcí; život je držen v záloze, smíchán v té správné míře se smrtí, ošetřen konzervačními prostředky a věnován na tvorbu uměleckých děl, která mají podivný věčný život. Čin - dalo by se říci - zaniká spolu s květem; literatura je květem nepomíjivým. A netrvanlivá květina je samozřejmě květina umělá.

Spojit čin a umění tedy znamená spojit květinu, která uvadá, a květinu, která trvá věčně, spojit v jednom jedinci dvě nejprotichůdnější touhy lidstva a příslušné sny o uskutečnění těchto tužeb. Co tedy vzniká jako výsledek?

Být zcela obeznámen s podstatou těchto dvou věcí - z nichž jedna musí být falešná, je-li druhá pravdivá - a znát zcela jejich zdroje a podílet se na jejich tajemstvích znamená tajně zničit konečné sny jedné o druhé. Když činnost považuje sebe samu za skutečnost a umění za lež, svěřuje této lži autoritu, aby s konečnou platností potvrdila její vlastní pravdu, a v naději, že využije lži, ji staví do čela svých snů. Tak vznikly epické básně. Na druhé straně, když umění považuje samo sebe za skutečnost a čin za faleš, opět si představuje tuto faleš jako vrchol svého vlastního konečného fikčního světa; bylo nuceno si uvědomit, že jeho vlastní smrt již není podporována falešností, že tvrdě na paty skutečnosti jeho vlastního díla přišla skutečnost smrti. Tato smrt je smrtí

děsivou, smrtí, která se snáší na člověka, jenž nikdy nežil; přesto může nakonec alespoň snít o tom, že ve světě dění - lži - existuje smrt, která je jiná než jeho vlastní.

Zničením těchto konečných snů mám na mysli pochopení dvou skrytých pravd: že květina falše, o níž sní člověk činu, není nic víc než umělá květina; a na druhé straně, že smrt, o níž sní umění a která je podepřena falší, neposkytuje žádné zvláštní výhody. Stručně řečeno, dvojí přístup odřezává člověka od veškeré spásy sněním: obě tajemství, která by se po právu nikdy neměla ocitnout tváří v tvář, se navzájem prohlédnou. V jednom těle a bez mrknutí oka je třeba přijmout zhroucení konečných principů života a smrti.

Můžeme se ptát, zda je možné, aby někdo tuto dualitu žil v praxi. Naštěstí je nesmírně vzácné, aby tato dualita nabyla své absolutní podoby; je to takový ideál, který, kdyby se uskutečnil, v okamžiku by skončil. Tajemství této vnitřně rozporuplné, konečné duality totiž spočívá v tom, že ačkoli se může neustále předvídat v podobě nejasné obavy, nikdy nebude podrobena zkoušce až do okamžiku smrti. Tehdy - právě v okamžiku, kdy se má uskutečnit duální ideál, který nenabízí žádnou spásu - člověk, který se touto dualitou zabývá, tento ideál z jedné či druhé strany zradí. Protože to byl život, který ho připoutal k nemilosrdnému vnímání tohoto ideálu, zradí

toto vnímání, jakmile se ocitne tváří v tvář smrti. Jinak by pro něj byla smrt nesnesitelná.

Dokud však žijeme, můžeme se potulovat s jakýmkoli typem perspektivy, kterou si zvolíme, což potvrzují neustálá úmrtí ve sportu a následná osvěžující znovuzrození. Vítězství mysli vychází z rovnováhy, které je dosaženo tváří v tvář stále hrozícímu zničení.

Jelikož mou vlastní mysl věčně sužovala nuda, všechny úkoly kromě těch nejtěžších, prakticky nemožných, už nedokázaly vzbudit její zájem. Přesněji řečeno, nezajímalo ji už nic jiného než nebezpečný typ hry, v níž se mysl vystavovala nebezpečí - ve hře i v osvěžující „sprše“, která následovala.

Kdysi bylo jedním z cílů mé mysli poznat, jak se člověk s mohutnou postavou cítí ve světě kolem sebe. To byl zjevně problém příliš velký na to, aby ho zvládlo pouhé poznání, neboť ačkoli poznání může proniknout do temnoty pomocí mnoha plazivých lián vjemů a intuice jako vodicích lan, zde byly liány samy o sobě vytrženy; zdroj, který se snažil poznat, patřil mně, zatímco právo na všezahrnující smysl existence bylo přiznáno druhé straně.

Stačí se trochu zamyslet a bude to jasné. Smysl existence člověka s mohutnou tělesnou stavbou musí být sám o sobě takový, že zahrnuje celý svět; pro tohoto člověka, považovaného za objekt poznání, se vše mimo

něj (včetně mě) musí nutně přenést na objektivní vnější svět, který zakouší jeho smysly. Za takových okolností nelze uchopit žádný přesný obraz, pokud člověk neodpovídá ještě více všeobjímajícím vědomím. Je to podobné, jako kdybychom se snažili poznat, jak prožívá existenci domorodec jiné země; v takovém případě nezbývá než použít inkluzivní, abstraktní pojmy, jako je lidstvo, univerzální lidstvo a podobně, a na základě těchto hypotetických měřítek vyvozovat závěry. To však není exaktní poznání, nýbrž metoda, která ponechává v konečném důsledku nepoznatelné prvky nedotčené a dedukuje na základě analogie s jinými, sdílenými prvky. Skutečná otázka je odložena; věci, které člověk „opravdu chce vědět“, jsou odloženy. Jedinou další možností je, že se představivost bez ostychu chopí vlády a ozdobí druhou stranu celou řadou básní a fantazií.

Pro mě se však veškerá fantazie náhle rozplynula. Moje znuděná mysl se honila za nepochopitelným, když se náhle záhada rozpadla... Najednou jsem to byl já, kdo měl pěknou postavu.

A tak ti, kteří byli na druhé straně potoka, byli zde, na stejné straně jako já. Záhada zmizela, jedinou záhadou zůstala smrt. A protože toto osvobození od hádanek nebylo v žádném případě výplodem mysli, její pýcha byla strašlivě zraněna. Poněkud vyzývavě začala znovu zívat,

znovu se začala prodávat nenáviděné představivosti, a jediné, co představivosti patřilo navěky, byla smrt.

V čem je však rozdíl? Jestliže nejhlubší zdroje chorobné představivosti, která na člověka padá v noci - smyslné představivosti, vyvolávající smyslné opovržení - , jeden i druhý, ve smrti, jak se tato smrt liší od slavné smrti? Čím se liší hrdinská smrt od dekadentní? Kruté zadržování spásy dvojím způsobem dokazuje, že jsou nakonec stejné a že literární etika a etika činu nejsou nic jiného než patetické úsilí o odpor proti smrti a zapomnění.

Rozdíl, který by tu mohl být, se řeší v přítomnosti či nepřítomnosti ideje cti, která považuje smrt za „něco, co je třeba vidět“, a v přítomnosti či nepřítomnosti formální estetiky smrti, která ji provází - jinými slovy v tragičnosti přístupu ke smrti a kráse těla jdoucího do záhuby. Pokud tedy jde o krásnou smrt, jsou lidé odsouzeni k nerovnosti a stupni štěstí, které odpovídají nerovnosti a stupni štěstí, jež jim osud nadělil při jejich narození - i když tato nerovnost je dnes zastřena tím, že moderní člověk téměř postrádá touhu starých Řeků „krásně“ žít a „krásně“ zemřít.

Proč by měl být člověk spojován s krásou pouze hrdinskou, násilnou smrtí? V běžném životě společnost pečlivě dohlíží na to, aby se muži nepodíleli na kráse;

fyzická krása u mužů, pokud je považována za „předmět“ sám o sobě bez jakéhokoli prostředníka, je opovrhována a profesi herce - která zahrnuje neustálé „zviditelňování“ - se zdaleka nedostává skutečné úcty. Pokud jde o muže, platí přísná pravidla. Je to toto: muž nesmí za normálních okolností nikdy připustit svou vlastní objektivizaci; může být objektivizován pouze prostřednictvím vrcholné akce - což je, jak předpokládám, okamžik smrti, okamžik, kdy je i bez toho, že by byl viděn, dovolena fikce vidění a krása objektu. Z takových je krása sebevraha, která je uznávána jako krása nejen v duchovním smyslu, ale u lidí obecně i ve smyslu ultraerotickém. Služba agentovi je navíc v tomto případě hrdinským činem intenzity přesahující možnosti běžného smrtelníka, takže „objektivizace“ bez agenta zde není možná. Jakkoli se pouhá slova mohou přiblížit k tomuto momentu vrcholné akce, která působí jako zprostředkovatel krásy, nemohou jej předstihnout více, než může letící těleso dosáhnout rychlosti světla.

Ale to, co jsem se tu snažil popsat, nebyla krása. Diskutovat o kráse znamená diskutovat o otázce „do hloubky“. To nebylo mým záměrem: to, o co jsem se snažil, bylo uspořádat velké množství myšlenek jako kostky z tvrdé slonoviny a stanovit hranice funkce každé z nich.

Zjistil jsem tedy, že nejhlubší hlubiny představivosti se skrývají ve smrti. Je snad přirozené, že zcela nezávisle na nutnosti připravit si obranu proti vpádům představivosti mě napadla myšlenka obrátit představivost, která mě tak dlouho trápila, zpět proti sobě a změnit ji v něco, co bych mohl použít jako zbraň k protiútoku. Pokud však šlo o umění jako takové, můj styl už postavil pevnosti tady, tam a všude a úspěšně držel vpády představivosti na uzdě. Pokud jsem chtěl takový protiútok naplánovat, musel se odehrát na nějakém poli mimo umění. Právě to, více než cokoli jiného, mě poprvé přitáhlo k myšlence bojových umění.

Kdysi jsem byl ten typ kluka, který se opíral o okno a věčně vyhlížel, jestli se k němu nepřiblíží nečekané události. I když jsem možná sám nedokázal změnit svět, nezbývalo mi než doufat, že se svět změní sám od sebe. Jako pro takového chlapce, se všemi doprovodnými obavami, byla pro mě proměna světa naléhavou nutností; živila mě ze dne na den; bylo to něco, bez čeho bych nemohl žít. Představa proměny světa byla stejnou nutností jako spánek a tři jídla denně. Bylo to lůno, které živilo mou představivost.

To, co následovalo v praxi, bylo v jednom smyslu proměnou světa, v jiném ne. I když se svět mohl změnit v takový, v jaký jsem doufal, ztratil své bohaté kouzlo

právě v okamžiku změny. To, co leželo na vzdáleném konci mých snů, bylo krajní nebezpečí a zkáza; ani jednou jsem nepředpokládal štěstí. Nejvhodnějším typem každodenního života pro mě byla každodenní destrukce světa; mír byl nejtěžším a nejnenormálnějším stavem k životu.

Bohužel jsem neměl dostatek fyzických sil, abych to zvládl. S náchylností, která neznala způsob odporu, jsem si dával pozor na nečekané události a říkal si, že až přijdou, raději je přijmu, než abych s nimi bojoval. Mnohem později jsem si uvědomil, že kdyby se psychický život tohoto nadměrně dekadentního mladíka náhodou opíral o sílu a vůli bojovat, představoval by dokonalou analogii s životem bojovníka. Byl to podivně vzrušující objev. Tím, že jsem ho učinil, jsem vložil do svých rukou možnost obrátit představivost zpět proti sobě.

Jestliže pro mě byl přirozený pouze svět, v němž smrt byla každodenní, samozřejmou záležitostí, a jestliže to, co pro mě bylo přirozené, bylo velmi snadno dosažitelné, a to nikoli pomocí umělých prostředků, nýbrž pomocí naprosto nepůvodních představ o povinnosti, pak nemohlo být nic přirozenějšího než to, že jsem postupně podlehl pokušení a snažil se nahradit představy povinností. Žádný okamžik není tak oslnivý,

jako když se každodenní představy týkající se smrti, nebezpečí a zkázy světa promění v povinnost. K tomu však bylo zapotřebí pěstovat tělo, sílu a vůli k boji a techniku, s níž lze bojovat. Jejich rozvoj mohl být svěřen stejnému typu metod, jaké kdysi sloužily k rozvoji představivosti; neboť nebyly představivost a šermířství stejné, pokud šlo o techniky vypěstované obeznámeností se smrtí? Obě techniky navíc vedly člověka tím blíž a blíž ke zkáze, čím citlivější byl.

Nyní si uvědomuji, že úkol, při němž má vypalování představivosti pro smrt a nebezpečí stejný význam jako vypalování meče, mě už dlouho volal zpovzdálí; jen slabost a zbabělost mě přiměly vyhnout se mu.

Mít den co den na paměti smrt, soustředit se každý okamžik na nevyhnutelnou smrt, ujistit se, že se nejhorší předtuchy shodují se sny o slávě... kdyby to bylo všechno, pak by stačilo přenést do světa těla to, co jsem už dlouho dělal ve světě ducha.

Již jsem psal o tom, jak vytrvale jsem se připravoval na přijetí takové zlomové změny, připravoval jsem se na to, že ji mohu kdykoli přijmout. Vznikla ve mně teorie, že je možné obnovit cokoli. Když se ukázalo, že i tělo - zdánlivě vězeň času v jeho momentálním růstu a úpadku - může být obnoveno, pak nebylo divné, že jsem si představoval samotný čas jako obnovitelný.

Myšlenka, že čas se dá obnovit, pro mě znamenala, že krásná smrt, která mi dříve unikala, se také stala možnou. Navíc jsem se během uplynulých deseti let naučil síle, poznal jsem utrpení, boj a sebepřekonání; naučil jsem se odvaze to všechno přijímat s radostí.

Začínal jsem snít o svých schopnostech bojovníka.

...Mluvit o štěstí, které nepotřebuje slova, je poněkud riskantní.

Jediné, o čem jsem přesvědčen, že lze z toho, co jsem napsal, snadno vyvodit, je, že k tomu, abychom dosáhli toho, co zde nazývám štěstím, je třeba nejprve splnit nesmírně obtížný soubor podmínek a projít nesmírně složitým souborem procedur.

Krátké období - jeden a půl měsíce vojenského života, které jsem později prožil, přineslo mnoho zářivých střípků štěstí, ale o jednom z nich - nezapomenutelném, všeobjímajícím pocitu štěstí, který jsem zažil v okamžiku, který byl sám o sobě zdánlivě zcela bezvýznamný a zcela nevojenský - se cítím povinen zde psát. Ačkoli jsem se nacházel uprostřed vojenské skupiny, tento vrcholný pocit blahobytu na mě dolehl, jako při každé předchozí příležitosti v mém životě, když jsem byl zcela sám.

Stalo se to za soumraku 25. května, krásného dne na začátku léta. Byl jsem přidělen k výsadkovému družstvu, denní výcvik skončil, byl jsem se vykoupat a vracel jsem se na ubytovnu.

Pozdně odpolední obloha byla zbarvená do odstínů modré a růžové a trávník pod ní byl rovnoměrný, zářivý nefrit. Tu a tam po obou stranách cesty, po níž jsem kráčel, stály stárnoucí, robustní dřevěné budovy, nostalgické památky na doby, kdy tu bývala jezdecká škola: krytý jízdní výběh, nyní tělocvična, stáje, nyní poštovní směnárna...

Byl jsem ještě v tělocvičném oblečení: dlouhé bílé bavlněné tréninkové kalhoty, právě vydané toho dne, gumové sportovní boty, běžecké tričko. Dokonce i bláto, které už zašpinilo spodní část kalhot, přispívalo k mému pocitu blaha.

Ten ranní výcvik v ovládání padáku, ten neobyčejně vzrušující pocit, když se člověk poprvé odevzdal prázdnému vzduchu, ve mně stále přetrvával, průhledný zbytek, křehký jako léčivá oplatka. Hluboké, zrychlené dýchání způsobené kruhovým tréninkem a následným běháním prostoupilo celé mé tělo příjemnou letargií. Pušky, zbraně všeho druhu, byly po ruce. Moje rameno bylo připraveno kdykoli si zavěsit zbraň. Běžel jsem do sytosti po zelené trávě, cítil jsem, jak mi slunce pálí kůži

do zlatohněda; pod letním sluncem jsem viděl, pětatřicet stop pode mnou, stíny lidí ostře vyryté a pevně přilnuté k jejich nohám. Z vrcholu stříbrné věže jsem skočil do prostoru a uvědomoval si přitom, jak stín, který mezi ně v příštím okamžiku sám vrhnu, bude ležet izolovaně jako černá louže na zemi, odvázaný od mého těla. V tu chvíli jsem byl nade vší pochybnost osvobozen od svého stínu, od svého sebeuvědomění.

Můj den byl naplněn až po okraj tělem i činností. Bylo v něm fyzické vzrušení, síla, pot a svaly; všude byla zelená letní tráva, vánek rozvířil prach na cestě, po které jsem kráčel, sluneční paprsky se pomalu skláněly stále šikměji a já v tréninkových kalhotách a sportovních botách jsem mezi nimi kráčel zcela přirozeně. Tady byl život, jaký jsem si přál. Tehdy jsem si vychutnával stejnou osamělou, drsnou a připravenou radost instruktora tělesné výchovy, který se vracel mezi starou školní budovou a křovím poté, co se za letního večera ztratil v kráse tělesné výchovy.

Cítil jsem v tom absolutní odpočinek ducha, blahořečení těla. Léto, bílé mraky, prázdná modř oblohy po poslední hodině dne a nádech nostalgického smutku, který podbarvoval třpyt slunečních paprsků

pronikajících mezi stromy, vyvolávaly pocit opojení. Existoval jsem...

Jak složité byly postupy nutné k dosažení této existence! V jejím rámci se velké množství pojmů, které pro mě byly blízké fetišům, dostalo do přímého spojení s mým tělem a smysly, a to zcela nezávisle na slovech. Armáda, fyzický trénink, léto, mraky, západ slunce, zeleň letní trávy, bílý tréninkový oblek, pot, svaly a jen slabý závan smrti. ...Nic nechybělo, každý dílek mozaiky byl na svém místě. Absolutně jsem nepotřeboval žádné další, a tudíž ani slova. Svět, v němž jsem se nacházel, byl složen z pojmových prvků, které byly čisté jako andělé; všechny cizí prvky byly dočasně smeteny stranou a já jsem přetékal nekonečnou radostí z toho, že jsem srostlý se světem, radostí podobnou té, kterou vyvolává studená voda na kůži prohřáté letním sluncem.

Šestá kapitola

...Je docela možné, že to, co já nazývám štěstím, se může shodovat s tím, co jiní nazývají okamžikem bezprostředního nebezpečí. Neboť onen svět, do něhož jsem se vmísil beze slov a naplnil se tím pocitem štěstí, nebyl ničím jiným než světem tragickým. Tragédie byla v té chvíli samozřejmě ještě nenaplněná; přesto se v ní nacházely všechny zárodky tragédie; byla v ní implicitně obsažena zkáza; zcela postrádala jakoukoli „budoucnost“. Základem mého štěstí byla samozřejmě radost z toho, že jsem zcela získal kvalifikaci potřebnou k tomu, abych v něm mohl přebývat. Základem mé pýchy byl pocit, že jsem tento vzácný průkaz získal nikoliv slovy, ale kultivací těla, a to jedině. Tento svět, který byl jediným místem, kde jsem mohl volně dýchat, který byl tak naprosto vzdálený všednosti a postrádal budoucnost - tento svět jsem od konce války s palčivým pocitem frustrace nepřetržitě pronásledoval. Slova však nehrála žádnou roli v tom, aby mi ho dala, naopak, popoháněla mě k tomu, abych se mu stále více vzdaloval: vždyť i ten nejničivější slovní projev je jen nedílnou součástí umělcova každodenního úkolu.

Jak ironické to bylo! V době, kdy pohár katastrofy bez budoucnosti přetékal, mi nebylo dáno, abych se z něj napil. Odešel jsem, a když jsem se po dlouhém tréninku

vrátil vyzbrojen touto kvalifikací v plné míře, zjistil jsem, že pohár je vyprázdněný, jeho dno chladně viditelné a mně je přes čtyřicet. Bohužel jediná tekutina, která mohla uhasit mou žízeň, byla ta, kterou přede mnou vypili jiní.

Všechno nebylo, jak jsem si namlouval, obnovitelné. Na čas si přece jen nebylo možné vzpomenout. A přesto, jak jsem si nyní uvědomil, snaha létat tváří v tvář neúprosnému pochodu času byla snad nejcharakterističtějším počinem způsobu, jakým jsem se od války snažil žít pácháním všech možných herezí. Pokud, jak se všeobecně věřilo, je čas skutečně nezvratný, bylo možné, abych zde žil tímto způsobem? Měl jsem vskutku dobrý důvod si tuto otázku položit.

Naprosto jsem odmítl uznat podmínky své vlastní existence a místo toho jsem se rozhodl získat existenci jinou. Vzhledem k tomu, že slova tím, že potvrdila mou existenci, stanovila podmínky této existence, kroky, které bylo nutné podniknout k získání jiné existence, znamenaly vrhnout se tělesně na stranu přízraku vyvolaného a vyzařovaného slovy; znamenalo to změnit se z bytosti, která vytvářela slova, na bytost, která byla vytvářena slovy; znamenalo to jednoduše řečeno použít rafinované a propracované postupy, abych si zajistil chvilkový stín existence. Bylo vskutku logické, že se mi podařilo existovat pouze v jednom osamělém, vybraném

okamžiku mého krátkého vojenského života. Základ mého štěstí zřejmě spočíval v tom, že jsem se, byť jen na okamžik, proměnil v přízrak tvořený stíny, které vrhala odtučněná, tlející slova z minulosti. Teď už to však nebyla slova, která potvrzovala mou existenci. Tento typ existence, který se odvíjel od odmítnutí potvrzení existence slovy, musel být potvrzen něčím jiným. Tím „něčím jiným“ byly svaly.

Pocit existence, který vyvolal tak intenzivní štěstí, se samozřejmě za chvíli rozpadl, ale svaly tento rozpad zázračně přežily. Bohužel však pouhý pocit existence nestačí k tomu, aby si člověk uvědomil, že svaly unikly rozpadu; je třeba, aby si člověk poskytl důkaz o svých svalech vlastníma očima, a vidět je antitezí existence.

Jemný rozpor mezi sebeuvědoměním a existencí mě začal trápit.

Usoudil jsem, že pokud chceme ztotožnit vidění a existenci, měla by být povaha sebeuvědomění co nejvíce dostředivá. Jen pokud člověk dokáže zaměřit oko sebeuvědomění tak intenzivně do nitra a k sobě samému, že sebeuvědomění zapomene na vnější formy existence, pak může „existovat“ stejně jistě jako „já“ v Amielově Deníku. Tato existence je však zvláštního druhu, jako průhledné jablko, jehož jádro je zvenčí plně viditelné; a jediné potvrzení takové existence spočívá ve slovech. Je to

klasický typ existence, kterou prožívá osamělý, humanisticky založený člověk literatury...

Setkáváme se však také s typem sebeuvědomění, které se zabývá výhradně formou věcí. Pro tento typ sebeuvědomění je rozhodující antinomie mezi viděním a existencí, neboť zahrnuje otázku, jak je možné vidět jádro jablka skrze obyčejnou, červenou, neprůhlednou slupku, a také jak může oko, které se na toto lesklé červené jablko dívá zvenčí, do jablka proniknout a samo se jím stát.

Jablko v tomto případě navíc musí mít zcela běžnou existenci, jeho barva je zdravě červená.

Abychom pokračovali v metafoře, představme si jedno zdravé jablko. Toto jablko nebylo vyvoláno do života slovy, ani není možné, aby jeho jádro bylo zvenčí zcela viditelné jako Amielovo zvláštní ovoce. Vnitřek jablka je přirozeně zcela neviditelný. A tak v srdci toho jablka, uzavřeném v dužině plodu, číhá jádro ve své chabé temnotě a chvějivě se snaží najít nějaký způsob, jak se ujistit, že je to dokonalé jablko. Jablko jistě existuje, ale jádru se tato existence zatím zdá nedostatečná; jestliže ho nemohou potvrdit slova, pak jediným způsobem, jak ho potvrdit, jsou oči. Vskutku, pro jádro je jediným jistým způsobem existence existovat a zároveň vidět. Existuje pouze jediný způsob, jak tento rozpor vyřešit. Je to hluboké zaboření nože do jablka, aby se rozpůlilo a jádro

bylo vystaveno světlu - tedy stejnému světlu jako povrchová slupka. Pak se však existence rozříznutého jablka rozpadne na kousky; jádro jablka obětuje existenci ve prospěch vidění.

Když jsem si uvědomil, že dokonalý pocit existence, který se v následujícím okamžiku rozpadl, lze podpořit pouze svaly, nikoliv slovy, už jsem osobně snášel osud, který potkal jablko. Přiznávám, že jsem v zrcadle viděl své vlastní svaly. Avšak samotné vidění nestačilo k tomu, abych se dostal do kontaktu se základními kořeny svého smyslu existence, a mezi mnou a euforickým pocitem čistého bytí zůstávala nezměrná vzdálenost. Pokud jsem tuto vzdálenost rychle nepřeklenul, byla jen malá naděje, že pocit existence znovu ožije. Jinými slovy, sebeuvědomění, které jsem vsadil na svaly, se nemohlo spokojit s temnotou bledého těla, které se kolem něj tlačilo jako potvrzení jeho existence, ale podobně jako slepé jádro jablka bylo nuceno toužit po jistém důkazu své existence tak zuřivě, že bylo nuceno tuto existenci dříve či později zničit. Ach, ta divoká touha prostě vidět, beze slov!

Oko sebeuvědomění, které je zvyklé sledovat neviditelné já v podstatě dostředivým způsobem a prostřednictvím dobrých služeb slov, nemá dostatečnou důvěru ve viditelné věci, jako jsou svaly. Nevyhnutelně

se ke svalům obrací takto: „Uznávám, že se nezdáš být iluzí. Ale pokud ano, rád bych, abys předvedl, jak funguješ, abys mohl žít a pohybovat se; ukaž mi své správné funkce a jak plníš své správné cíle.“

Svaly tedy začnou pracovat v souladu s požadavky sebeuvědomění, ale aby tato činnost jednoznačně existovala, je třeba hypotetického nepřítele mimo svaly, a aby se hypotetický nepřítel ujistil o své existenci, musí zasadit říši smyslů dostatečně silný úder, aby umlčel kverulantské stížnosti sebeuvědomění. Právě tehdy musí přijít nůž nepřítele, který se zařízne do masa jablka - či spíše těla. Teče krev, existence je zničena a rozbité smysly dávají existenci jako celku první potvrzení, čímž se uzavírá logická propast mezi viděním a existencí... A to je smrt.

Tímto způsobem jsem se dozvěděl, že chvilkový, šťastný pocit existence, který jsem zažil onoho letního západu slunce během svého života s armádou, může být definitivně potvrzen pouze smrtí.

Všechny tyto věci jsem samozřejmě předvídal a věděl jsem také, že základními podmínkami pro tento na zakázku vytvořený typ existence není nic jiného než „absolutno“ a „tragično“. Smrt začala od chvíle, kdy jsem se rozhodl získat jinou existenci než existenci slov. Neboť ať už na sebe slova brala jakkoli destruktivní háv, byla

hluboce spjata s mým pudem sebezáchovy, byla součástí mého života. Nebylo to v podstatě tehdy, když jsem poprvé pocítil touhu žít, když jsem poprvé začal účinně používat slova? Byla to slova, která mě nutila žít dál, dokud jsem nezemřel přirozenou smrtí; byly to pomalu se pohybující zárodky „nemoci k smrti“.

Výše jsem psal o příbuznosti mezi mými vlastními iluzemi a těmi, které si pěstuje válečník, a o svých sympatiích k typu úkolu, v němž vypalování meče a vypalování představ pro smrt a nebezpečí dospělo k témuž. Bylo to něco, co umožňovalo prostřednictvím těla každou metaforu duchovního světa. A všechno vlastně dopadlo přesně tak, jak se očekávalo.

I tak mě ale tísnil dojem obrovského promarněného úsilí, který se vznáší nad armádou v době míru. Připouštím, že to bylo do značné míry způsobeno nešťastnou povahou japonské zakladatelské armády, která ji záměrně drží daleko od jakýchkoli představ o tradici nebo slávě. Přesto mi to připomínalo opakovaný proces nabíjení obrovské baterie, která se nakonec běžným vybíjením vybije a musí se znovu nabít; energie, kterou generuje, není nikdy využita k žádnému efektivnímu účelu. Vše je věnováno obrovské hypotéze „nadcházející války“. Výcvikové plány jsou vypracovány do nejmenších detailů, vojáci pracují na svých úkolech a

vakuum, v němž se nic neděje, postupuje den ode dne; těla, která byla včera ve špičkové kondici, se dnes stále mírně zhoršují; stáří je postupně odstraňováno a mládí bez přestávky doplňováno.

Jasněji než kdykoli předtím jsem pochopil skutečnou účinnost slov. Je to právě tato prázdnota v přítomném čase průběhovém, kterou se zabývají. Tato prázdnota v progresu, která může trvat věčně, zatímco člověk čeká na absolutno, které možná nikdy nepřijde, je skutečným plátnem, na které se maluje slovy. To se navíc může stát, protože slova, která označují prázdnotu, ji barví stejně neodvolatelně, jako se zafixují veselé barvy a vzory na tkaninách Yuzen, jakmile jsou opláchnuty v průzračných vodách kjótské řeky, a tím okamžik po okamžiku prázdnotu zcela pohltí a v každém okamžiku se zafixují tam, kde zůstanou. Slova končí, jakmile jsou vyřčena, jakmile jsou napsána. Hromaděním těchto „konců“, momentálním přetržením smyslu pro kontinuitu života, získávají slova určitou moc. Přinejmenším do jisté míry zmenšují zdrcující hrůzu z obrovských bílých stěn v čekárně, kde čekáme na příchod lékaře, na absolutno. A výměnou za způsob, jakým vymezením každého okamžiku bez ustání osekávají smysl pro kontinuitu života, působí způsobem, který jako by alespoň převáděl prázdnotu do jakési substance.

Moc „ukončit“ - i když i to může být samo o sobě fikce - je zjevně přítomna ve slovech. Dlouhá vyprávění psaná vězni v odsouzené cele jsou formou magie, jejímž cílem je z okamžiku na okamžik ukončit dlouhé období čekání, které přesahuje hranice lidské snesitelnosti.

Jediné, co nám zbývá, je svoboda volby, jakou metodu vyzkoušíme, až budeme postaveni tváří v tvář oné prázdnotě v progresivním čase, v mezidobí, kdy čekáme na „absolutno“. Ať tak či onak, musíme se na to připravit. To, že se tyto přípravy nazývají „duchovním rozvojem“, je dáno touhou, která se ve větší či menší míře skrývá ve všech lidských bytostech, aby se, byť neúspěšně, přetvořily k obrazu „absolutna“, které má přijít. Je to snad nejpřirozenější a nejslušnější ze všech tužeb, toto přání, aby se tělo i duch podobaly absolutnu.

Taková konstrukce však vždy končí naprostým neúspěchem. Neboť ať je trénink jakkoli dlouhý a intenzivní, tělo nevyhnutelně postupuje krůček po krůčku k úpadku; ať člověk hromadí slovní činnost sebevíc, duch nepozná konec. Duch, který již ztratil smysl pro kontinuitu života v důsledku momentálních konců, jež mu vnucují slova, již nedokáže rozlišit skutečný konec.

Za tuto frustraci a neúspěch je zodpovědný „čas“, nicméně velmi občas tentýž čas udělí laskavost a projekt

zachrání. V tom spočívá tajemný význam předčasné smrti, kterou Řekové záviděli jako znamení lásky bohů.

Já jsem však již ztratil ranní tvář, která patří pouze mládí - tvář, která, jakkoli hluboko klesla ve stojatých hlubinách únavy předchozí noci, ráno vystupuje svěží a živá, aby se nadechla na hladině. U většiny lidí bohužel až do konce přetrvává nevytříbený zvyk vystavovat tvář zcela nevědomky oslnivému rannímu světlu. Zvyk zůstává, tvář se mění. Než si to člověk uvědomí, je pravá tvář zpustošená úzkostí a emocemi; nevnímá, že za sebou táhne včerejší únavu jako těžký řetěz, a neuvědomuje si, jak je hrubé vystavovat takovou tvář slunci. Tímto způsobem muži ztrácejí svou mužnost.

Důvodem je, že jakmile ztratí přirozený jas mládí, musí být mužná tvář bojovníka falešná; musí být vyrobena v rámci politiky. V armádě, jak jsem zjistil, je to zcela jasné. Ranní tvář představovaná velícím důstojníkem byla tváří, v níž lidé mohli číst věci, tváří, v níž ostatní mohli okamžitě najít kritérium pro denní činnost. Byla to optimistická tvář, která měla zakrýt soukromou únavu jednotlivce a bez ohledu na to, do jakého zoufalství se mohl ponořit, povzbudit ostatní; byla to tedy falešná tvář plná energie, která odvracela a setřásala zlé sny předchozí noci. A byla to jediná tvář, s

níž se lidé, kteří žili příliš dlouho, mohli poklonit rannímu slunci.

V tomto ohledu mě tvář intelektuála, jehož mládí bylo minulostí, děsila: byla ošklivá a neslušná...

Protože jsem se od počátku svého literárního života zabýval metodami, jak se spíše skrývat než odhalovat, žasl jsem nad funkcí uniformy v armádě. Stejně jako jsou nejlepším pláštěm neviditelnosti pro slova svaly, tak je nejlepším pláštěm neviditelnosti pro tělo uniforma. Vojenská uniforma je však ušitá tak, že odmítá vyhovovat vychrtlému tělu nebo vystouplému břichu.

Individualita paušalizovaná uniformou má podle mého názoru neobyčejnou jednoduchost a průzračnost. V očích ostatních se tak člověk, který si oblékl uniformu, stal jednoduše bojovníkem.

Bez ohledu na to, jaká byla jeho osobnost a soukromé myšlenky, zda byl snílek nebo nihilista, zda byl velkomyslný nebo šetrný, jak obrovská propast špinavosti zela pod jeho uniformou, jakkoli byl plný vulgárních ambicí, stále to byl prostě bojovník. Dříve nebo později bude uniforma proražena kulkou a potřísněna krví; v tomto ohledu pozoruhodně odpovídala zvláštní vlastnosti svalů, kdy sebeprosazení nevyhnutelně znamenalo sebezničení.

Sedmá kapitola

...Přesto jsem nebyl v žádném případě voják. Armáda je povolání, které vyžaduje velkou dávku techniky. Jak jsem sám dobře viděl a zaznamenal, vyžaduje více než kterékoli jiné povolání dlouhou dobu pečlivého výcviku. Aby člověk neztratil techniku, jakmile si ji jednou osvojí, je nutné neustálé a nepolevující cvičení, podobně jako klavírista musí cvičit každý den, aby neztratil jemnost hmatu.

Nic nedává ozbrojeným silám takovou přitažlivost jako skutečnost, že i ta nejbanálnější povinnost je nakonec vyzařováním něčeho mnohem vznešenějšího a slavnějšího a je někde spojena s myšlenkou smrti. Naproti tomu člověk literatury musí svou vlastní slávu vyškrábat z odpadků v sobě samém, již do nejmenších detailů prokouknutou, a renovovat ji pro oči veřejnosti.

Neustále k nám volají dva různé hlasy. Jeden přichází zevnitř, druhý zvenčí. Ten zvenčí je každodenní povinností člověka. Kdyby ta část mysli, která reaguje na povinnosti, přesně odpovídala hlasu zevnitř, pak by člověk byl skutečně nadmíru šťastný.

Jednoho květnového odpoledne za nezvykle chladného mrholení jsem byl na ubytovně sám, protože cvičná střelba, které jsem měl být svědkem, byla kvůli dešti zrušena. Na planině pod úpatím hory Fudži bylo

chladno, spíš zimní den než začátek léta. V takový den se vysoké městské budovy, kde pracovali muži, i ve dne rozzářily světly a ženy doma pletly při umělém osvětlení nebo se dívaly na televizi a možná litovaly, že příliš brzy uhasily plynové ohně. Obyčejný měšťanský život neměl v sobě žádnou dostatečně přesvědčivou sílu, aby člověka vytáhl do chladného mrholení bez deštníku.

Nečekaně pro mě přijel poddůstojník v džípu. Vysvětlil mi, že cvičné střelby budou navzdory dešti pokračovat.

Džíp jel vytrvale po dlážděné cestě napříč planinou a prudce při tom lomcoval.

Na pláni nebylo vidět ani živáčka. Džíp vyjel na svah, po kterém se déšť snášel v proudech, a sjel zase na druhou stranu. Viditelnost byla omezená, vítr nabíral na síle a trsy trávy se před ním skláněly. Ze škvíry v kapotě mi do tváří nemilosrdně bušil studený déšť.

Byl jsem rád, že pro mě v takový den přijeli z planiny. Byla to naléhavá povinnost, hlas mě toužebně svolával z dálky. Pocit, že spěšně opouštím teplé doupě v reakci na hlas volající z druhé strany rozlehlé pláně rozmazané deštěm, měl primitivní půvab, který jsem si už mnoho dní nevychutnal.

Při takových příležitostech mě cosi neznámého nutí, téměř mě vytrhne z teplého krbu. Není v tom žádné zdráhání ani váhání: S radostí se vydávám vstříc poslovi z konce světa (ve většině případů má nějakou souvislost se smrtí, rozkoší nebo instinktem) a v okamžiku odchodu opouštím vše, co je pohodlné a známé. Právě takový okamžik jsem si, jak jsem cítil, vychutnával kdysi dávno v dávné minulosti.

V minulosti však hlas, který mě volal zvenčí, neodpovídal přesně hlasu z nitra. Domnívám se, že to bylo proto, že jsem volání zvenčí nedokázal vyhovět svým tělem a místo toho jsem to stěží zvládal slovy. Pravda, znal jsem sladkou bolest, která se dostavila, když se zapletla do složitého pletiva myšlenek, ale dosud jsem ignoroval hluboce zakořeněnou radost, která vzniká, když se oba typy volání, setkávající se v těle, ocitnou v dokonalém souladu.

Zanedlouho se ozvalo vysoké kvílení děl a já zahlédl jasně oranžové trasovací střely, které byly s opakovanými korekcemi chyb vypáleny na cíle napůl zakryté snášejícím se deštěm. Následující hodinu jsem strávil sezením v bahně, kde mě bičoval déšť.

...Vybavuje se mi další vzpomínka. Jednoho 14. prosince jsem běžel sám po hlavní trati Národního stadionu za prvních záblesků svítání. Ve skutečnosti

nebylo takové chování ničím víc než fiktivním „úkolem“ - dalo by se říci opileckým excesem -, přesto jsem nikdy neměl tak silný pocit, že si užívám vrcholné extravagance, ani jsem si nikdy nebyl tak jistý, že svítání patří jen mně.

Bylo to mrazivé svítání. Národní stadion byl velkou lilií, jejíž přerostlé, skvrnité, šedobílé okvětní lístky tvořila rozlehlá aréna, naprosto opuštěná.

Měl jsem na sobě jen běžeckou košili a kalhoty; ranní vánek udeřil mrazem do morku kostí; ruce mi brzy znecitlivěly. Když jsem procházel šerem před tribunami na východní straně, byl chlad skličující; západní strana, na kterou už dopadaly první sluneční paprsky, byla snesitelnější. Čtyřsetmetrovou trať jsem oběhl čtyřikrát a byl jsem na pátém kole.

Slunce nahlížející přes vrcholky stánků bylo stále ještě zachyceno okrajem okvětních lístků lilie a na obloze se stále ještě držela purpurová barva váhavého svítání. Východní strany stadionu se dotýkal poslední studený noční vánek.

Když jsem běžel, dýchal jsem nejen vzduch ostrý jako nůž, ale i přetrvávající vůni svítání. Vřava, výkřiky radosti z tribun, vůně atletického krému umocněná ranním chladem, bušení rudého srdce, divoké odhodlání - k tomu se přidávala vůně té velké lilie, vůně, kterou si

stadion uchoval po celou noc. A cihlově červená barva dráhy měla neomylně barvu pylu lilie.

Když jsem běžel, hlavou mi proběhla jediná myšlenka: vztah mezi smyslnou lilií úsvitu a čistotou těla.

Tento složitý metafyzický problém mě tak pohltil, že jsem běžel dál, nevšímaje si únavy. Byl to problém, který se někde hluboko uvnitř týkal mě samotného; souvisel s mým chlapeckým pokrytectvím ohledně čistoty a svatosti těla; a měl, jak jsem tušil, vztah ke vzdálenému mučednictví svatého Šebestiána.

Čtenáře vyzývám, aby si všiml, že neříkám nic o svém každodenním životě. Mým záměrem je hovořit pouze o několika tajemstvích, jichž jsem byl účasten.

Také běh byl záhadou. Okamžitě kladl na srdce nerutinní zátěž a odplavoval emoce každodenního kolotoče. Zanedlouho mi krev nedovolila zastavit se ani na den či dva. Něco mě ustavičně nutilo k práci; mé tělo už nedokázalo snášet lenošení, ale okamžitě začalo prahnout po prudké akci a věčně mě popohánělo. Tak jsem po mnoho dní vedl život, který by jiní mohli klidně odmítnout jako zběsilou posedlost. Z gymnázia do šermířské školy, ze školy do gymnázia... Moje útěcha spočívala víc než kde jinde - vlastně spočívala výhradně - v malých znovuzrozeních, k nimž docházelo bezprostředně po cvičení. Neustálý pohyb, neustálé

násilné umírání, neustálý únik před chladnou objektivitou - teď už jsem bez takových záhad nemohl žít. A - netřeba dodávat - v každé záhadě se skrývala malá imitace smrti.

Nevědomky jsem se pustil do jakéhosi nelítostného kola. Můj věk mě pronásledoval a šeptal mi za zády: „Jak dlouho to bude trvat?“ Přesto jsem byl tak pevně ve spárech své zdravé neřesti, že vrátit se do světa slov bez tajemství těchto přerodů už nebylo možné.

To ovšem neznamená, že jsem se po svých malých znovuzrozeních duše a těla vracel do světa slov neochotně, s pocitem povinnosti. Naopak, byl to jediný postup, který mi zajistil, že jsem se do nich vracel radostně a s radostným srdcem.

Nároky, které jsem na slova kladl, byly stále přísnější a náročnější. Nejnovějším stylům jsem se vyhýbal jako moru. Možná jsem se postupně snažil znovu objevit neporušenou pevnost slov, kterou jsem poznal za války.

Je možné, že jsem se snažil vše zrekonstruovat podle vzoru, který jsem se naučil předtím, abych znovu našel svou pevnost slov - tu paradoxní základnu svobody, mimo kterou jsem byl věčně ohrožen, ale uvnitř které jsem si užíval nesrovnatelné svobody.

Byl to také pokus znovu získat opojení, které jsem zažíval bez pocitu viny za slova v tom věku, kdy jsem po slovech žádal, aby plnila jen ty nejčistší funkce. A to znamenalo pokusit se obnovit své vlastní já, jaké bylo, když ho rozežrali bílí mravenci slov, a posílit ho pevným tělem. Byl to pokus obnovit stav, kdy pro mě slova (jakkoli byla daleko od pravdy) byla jediným zdrojem skutečného štěstí a svobody, podobně jako dítě přiloží podklad z tlustého silného papíru na šachovnici na vrhcáby, kterou dlouhé používání v místě přehybu rozřízlo. V jistém smyslu to znamenalo návrat k básni bez bolesti, návrat do mého soukromého zlatého věku.

Osmá kapitola

Byl jsem tedy v sedmnácti letech ignorant? Myslím, že ne. Věděl jsem všechno. Čtvrtstoletí života od té doby nepřidalo nic k tomu, co jsem věděl. Jediný rozdíl je v tom, že v sedmnácti jsem neměl žádný „realismus“.

Jak by to bylo krásné, cítil jsem, kdybych se mohl vrátit k té vševědoucnosti, v níž jsem se koupal tak příjemně jako v létě ve studené vodě! Když jsem se v tom věku podrobně zkoumal, zjistil jsem, že těch částí mého já, které má slova bezpochyby „ukončila“, je nesmírně málo a že oblasti znečištěné vyzařováním vševědoucnosti jsou velmi omezené. Důvodem bylo to, že ačkoli jsem chtěl slova použít jako památník, jako svůj odkaz potomkům, zvolil jsem špatnou metodu: osekával jsem - dokonce odmítal - vševědoucnost a svěřoval slovům celou svou vzpouru proti věku. Zabýval jsem se úkolem přimět slova, aby odrážela mé tělo, i když jsem žádné neměl, a poslat je na křídlech vstříc budoucnosti nebo smrti, aby nesla mé touhy jako poštovní holub, který nese zprávu ve stříbrné trubičce připevněné k malé červené nožce. I když by se dal tento proces oprávněně označit za proces, který má za cíl nenechat slova dojít ke konci, přesto v něm bylo cítit jakési opojení.

Dříve jsem definoval základní funkci slov jako druh magie, v níž dlouhé prázdno strávené čekáním na

absolutno postupně pohlcuje psaní, podobně jako výšivka pomalu pokrývá čistou bělobu dlouhé šerpy. Zároveň jsem poukázal na to, že duch - který, rozsekán na délky slovy, má svůj přirozený smysl pro kontinuitu neustále narušovaného života - není schopen rozlišit skutečný konec, a proto vůbec žádný konec nezná.

Je-li tomu tak, jakou funkci mají slova pro ducha, když si konečně uvědomí konec?

Obdivuhodný příklad toho, co se v takovém případě děje, lze v miniatuře nalézt ve sbírce dopisů, které napsali mladí muži ze sebevražedného oddílu před odjezdem na svou poslední misi a které jsou dnes uchovávány na bývalé námořní základně Etadžima.

Při návštěvě muzea jednoho pozdně letního dne mě zaujal pozoruhodný kontrast mezi většinou dopisů, které byly napsány působivým, spořádaným stylem, a občasným dopisem rychle naškrábaným tužkou. Když jsem stál před skleněnými vitrínami a pročítal si poslední vůle těchto mladých hrdinů, měl jsem náhle pocit, že jsem vyřešil otázku, která mě už dlouho trápila: používali lidé v takových chvílích slova, aby řekli pravdu, nebo se z nich snažili vytvořit nějaký pomník?

Jeden z dopisů, který mám stále v živé paměti, byl napsán tužkou na kousku rýžového papíru mladickou, téměř nedbalou čmáranicí. Pokud mě paměť neklame, byl

následujícího znění a právě takto se náhle přerušil: „Momentálně jsem plný života, celé mé tělo překypuje mládím a silou. Zdá se nemožné, že bych měl být za tři hodiny mrtvý. A přece...“

Když se někdo snaží říct pravdu, slova se vždycky takto zadrhávají. Skoro ho teď vidím, jak tápe ve slovech: ne z ostychu ani ze strachu, protože by nahá pravda toto slovní klopýtání nevyhnutelně vyvolávala, ale spíš jako projev jisté drsné vlastnosti pravdy samotné. Dotyčný mladík už neměl k dispozici dlouho se táhnoucí prázdnotu, v níž by mohl čekat na absolutno, ani neměl čas na to, aby vše volně navíjel slovy. Jak se řítil ke smrti, jeho poslední každodenní věty se chopily okamžiku, kdy cit pro život, podobný chloroformu v podivné závrati, kterou vyvolává, dočasně otupil vědomí konce jeho ducha, a jako dobře milovaný pes, který vyskočí na svého pána, se na něj vrhly, aby byly hrubě odstrčeny stranou.

Naproti tomu úhlednější dopisy s jadrnými frázemi o povinnosti k vlasti, o zničení nepřítele, o věčném právu a o totožnosti života a smrti zřejmě vybíraly z velkého množství hotových pojmů to, co považovaly za nejpůsobivější, nejušlechtilejší, a jasně prozrazovaly odhodlání ztotožnit sebe sama s vybranými skvělými slovy tím, že eliminovaly cokoli, co by překáželo osobní psychologii.

Takto napsaná hesla byla samozřejmě v každém smyslu „slovy“. Ale ačkoli se jednalo o hotová slova, byla to slova zvláštní, postavená na vyšší úroveň, než jaké by kdy mohl dosáhnout jakýkoli běžný čin.

Kdysi taková slova existovala, i když se nám dnes již ztratila. Nebyly to jen krásné fráze, ale neustálá výzva k nadlidskému chování, slova, která vyžadovala, aby jedinec vsadil svůj život na snahu vyšplhat se do jejich vlastních výšin. Taková slova, v nichž něco, co bylo nejprve vysloveno jako vědomé předsevzetí, postupně začalo vyžadovat nevyhnutelné ztotožnění, od počátku postrádala jakýkoli most, který by je spojoval s běžnými, každodenními starostmi. Více než kterákoli jiná slova a navzdory nejednoznačnosti jejich smyslu a obsahu byla naplněna slávou, která není z tohoto světa; jejich samotná neosobnost a monumentalita vyžadovala přísné vyloučení individuality a odmítala budování pomníků založených na osobním jednání. Je-li pojem hrdiny fyzickým pojmem, pak stejně jako Alexandr Veliký získal hrdinskou postavu tím, že se vzorem stal Achilles, podmínkou nutnou k tomu, aby se člověk stal hrdinou, musí být jak zákaz originality, tak skutečná věrnost klasickému vzoru; na rozdíl od slov génia musí být slova hrdiny vybrána jako nejpůsobivější a nejušlechtilejší z

hotových konceptů. A zároveň více než jakákoli jiná slova tvoří skvělý jazyk těla.

Tak jsem v tom muzeu objevil dva odvážné typy slov, které se používají, když duch vnímá svůj konec.

Ve srovnání s těmito dvěma se díla mého chlapeckého věku nedokázala vypořádat s jistotou smrti; s dostatkem času na to, aby byla otrávena bázlivostí, podléhala stejnou měrou útokům umění. Používal jsem slova úplně jinak než v těch krásných posledních testamentech sebevražedného sboru. Přesto se zdá být jisté, že můj duch při vší svobodě - dokonce povolení -, které slovům dopřával, a při vší marnotratnosti, kterou mladému autorovi při jejich užívání dovoloval, si stále někde uvědomoval „konec“. Když si dnes člověk znovu přečte tato díla, znamení jsou všem zřejmá.

Dnes se přistihuji, že spekuluji: takový život, v němž se nejprve objevují slova a pak tělo, které už je slovy zkorodované, se jistě netýkal jen mě? Jistě jsem se někde provinil rozporem, když jsem odmítal svou vlastní jedinečnost a zároveň potvrzoval jedinečnost svého života jako takového; nevědomá výchova mého těla mi měla tento rozpor zcela jasně ukázat. V tomto období tedy musel být „konec“, který tělo předvídalo a duch vnímal, přítomen v sebevražedném sboru i ve mně stejnou měrou. Měl jsem být schopen (i bez těla!) zaujmout v

určitém okamžiku stanovisko, které by nenechalo nikoho na pochybách o této identitě, a mezi mladými muži, kteří zemřeli - dokonce i mezi sborem sebevrahů -, byli nade vší pochybnost někteří, které bílí mravenci sežrali stejným způsobem jako mě. Ti, kteří zemřeli, však byli naštěstí zabezpečeni v rámci pevné identity, identity stanovené nade vší pochybnost - tragické identity.

Moje vševědoucnost v sedmnácti letech si toho těžko mohla být vědoma. To, co jsem však začal, byla snaha se od vševědoucnosti co nejvíce vzdálit. Odhodlán nepoužít ani jeden z materiálů, z nichž byla doba vystavěna, jsem si spletl tvrdohlavou neústupnost ve vlastních názorech s čistotou; co bylo horší, spletl jsem si i svou metodu a snažil se po sobě zanechat osobní památník. Jak by se však něco osobního mohlo stát památníkem? Základní příčina této iluze je mi dnes až příliš jasná; tehdy jsem pohrdal životem, který mohl být ukončen slovy.

Pohrdání a strach tak byly v očích chlapce, kterým jsem tehdy byl, synonyma. Se vší pravděpodobností jsem se bál ukončit ho slovy, a přesto, když jsem si představoval, že nezničitelnost slov spočívá v tom, že co nejvíce uniknou realitě, cítil jsem v tomto neplodném počínání opojení. Dalo by se říci, že v tom jednání bylo štěstí - dokonce naděje. A když válka skončila a duch si

okamžitě přestal uvědomovat blížící se „konec“, opojení na místě také ustalo.

Jaký by tedy mohl být skutečný význam mého pokusu vrátit se v této pozdní fázi k témuž bodu? Byla to svoboda, kterou jsem hledal? Nebo nemožné? Nebo se snad obě věci blížily k témuž?

Šlo mi zřejmě o oživení opojení, a tentokrát jsem byl kromě opojení natolik domýšlivý, že jsem věřil, že moje technika zacházení se slovy je dostatečně vycvičená, abych mohl volit neosobní slova, čímž bych posílil jejich funkci památníku a ukončil život z vlastní vůle. To - nepřeháním, když řeknu, že to byla jediná pomsta, kterou jsem mohl duchovi provést za to, že tvrdošíjně odmítal vnímat „konec“. Nechtělo se mi postupovat stejně jako ostatní, kteří, když tělo obrací své kroky k budoucímu rozkladu, odmítají ho následovat, ale mlčky se táhnou za mnohem slepějším a tvrdohlavějším duchem, dokud jím nejsou zcela oklamáni.

Tak či onak musím svého ducha znovu přimět, aby si uvědomil „konec“. Odtud všechno vychází; jen tam, jak bylo jasné, mohu najít základ pro skutečnou svobodu. Musím se znovu ponořit do studené vody své chlapecké vševědoucnosti, svěží jako studená koupel v létě, vševědoucnosti, které jsem se kvůli nesprávnému

používání slov záměrně vyhýbal; tentokrát však musím dát výraz všemu, včetně vody samotné.

Že takový návrat není možný, bylo zřejmé, aniž by mi to někdo řekl. Přesto nemožnost podněcovala mou mysl v její znuděnosti a mysl, kterou už nemohlo k činnosti vyburcovat nic jiného než nemožné, začínala snít o svobodě.

V paradoxu, který se odehrával v těle, jsem už viděl konečnou podobu svobody, která přichází skrze literaturu, svobody, která přichází skrze slova. Ať tak či onak, to, co mi unikalo, nebyla smrt. Byla to tragédie, kterou jsem si kdysi nechal uniknout.

Devátá kapitola

Přesněji řečeno, unikala mi tragédie skupiny nebo tragédie jako člena skupiny. Kdybych dosáhl identity se skupinou, byla by účast na tragédii mnohem snazší, ale slova od počátku pracovala na tom, abych se skupině stále více vzdaloval. Navíc, když jsem cítil, že mi chybí fyzická schopnost splynout se skupinou, a že jsem jí proto neustále odmítán, toužil jsem se nějak ospravedlnit. Právě tato touha mě vedla k tomu, že jsem tak usilovně piloval slova, což mělo přirozený výsledek v tom, že druh slov, jimiž jsem se zabýval, neustále odmítal význam skupiny. Nebo bych měl říci, že déšť slov, který ve mně tak vytrvale dopadal v období, kdy má existence byla sotva znatelná, jako déšť, který začíná padat před svítáním, byl sám o sobě předpovědí mé neschopnosti přizpůsobit se skupině? První, co jsem v životě udělal, bylo, že jsem si uprostřed toho deště vybudoval své já.

Intuice mého dětství - intuitivní pocit, že skupina představuje princip těla - byla správná. Dodnes jsem ani jednou nepocítil potřebu ji změnit. Ale teprve v pozdějších letech, kdy jsem poprvé poznal to, co jsem nazval úsvitem těla - onu růžovou závrať, která na člověka padá po vyčerpávajícím používání těla a intenzivní únavě -, jsem začal vnímat význam skupiny.

Skupina se zabývala všemi těmi věcmi, které se nikdy nemohou objevit ve slovech - potem, slzami a výkřiky radosti nebo bolesti. Pokud bychom šli ještě hlouběji, zabývala se krví, kterou slova nikdy nemohou vyvolat. Důvodem, proč jsou svědectví odsouzených podivně vzdálená individuálnímu projevu a působí spíše stereotypním dojmem, je možná to, že jsou to slova těla.

Ve chvíli, kdy jsem si poprvé uvědomil, že použití síly a následná únava, pot a krev mohou mým očím odhalit ono posvátné, věčně se houpající modré nebe, na které společně hledí nositelé svatyně, a mohou mi propůjčit slavný pocit, že jsem stejný jako ostatní, jsem už možná tušil onen zatím vzdálený den, kdy překročím oblast individuality, do níž mě zahnala slova, a probudím se ke smyslu skupiny.

Samozřejmě existuje něco jako jazyk skupiny, ale v žádném případě to není jazyk soběstačný. Projev, slogan i slova divadelní hry jsou závislá na fyzické přítomnosti řečníka, účastníka kampaně, herce. Ať už je jazyk skupiny zapsán na papíře nebo vykřikován nahlas, řeší se nakonec ve fyzickém projevu. Není to jazyk pro předávání soukromých zpráv ze samoty jedné uzavřené místnosti do samoty jiné vzdálené, uzavřené místnosti. Skupina je konceptem nekomunikovatelného sdíleného utrpení, konceptem, který nakonec odmítá působení slov.

Neboť sdílené utrpení je více než cokoli jiného konečným odpůrcem slovního vyjádření. Ani ten nejmocnější Weltschmerz v srdci osamělého spisovatele, vznášející se k hvězdnému nebi jako nějaký velký cirkusový stan, nemůže vytvořit společenství sdíleného utrpení.

Neboť ačkoli slovní vyjádření může zprostředkovat potěšení nebo zármutek, nemůže zprostředkovat sdílenou bolest; ačkoli potěšení může být snadno zažehnáno myšlenkami, společné utrpení mohou prožívat pouze těla, postavená do stejných podmínek.

Uvědomil jsem si, že pouze prostřednictvím skupiny - sdílením utrpení skupiny - může tělo dosáhnout takového vrcholu existence, jakého jednotlivec sám nikdy nemůže dosáhnout. A aby tělo mohlo dosáhnout úrovně, na níž lze zahlédnout božství, bylo nutné rozpuštění individuality. Nezbytná byla také tragická vlastnost skupiny - vlastnost, která ji neustále vymaňovala z opuštěnosti a letargie, do nichž byla náchylná upadat, a vedla ji ke stále většímu společnému utrpení, a tím i ke smrti, která byla utrpením nejvyšším. Skupina musí být otevřená smrti - což samozřejmě znamenalo, že musí být společenstvím bojovníků...

V matném ranním světle jsem běžel jako jeden ze skupiny. Na čele jsem měl uvázaný bavlněný ručník se

symbolem rudého slunce a v mrazivém vzduchu jsem byl svlečený do půl pasu. Skrze společné utrpení, společné výkřiky povzbuzení, společné tempo a sbor hlasů jsem cítil, jak se pomalu rodí, stejně jako pot, který mi postupně zbarvoval kůži, ona „tragická“ vlastnost, která je potvrzením identity. Byl to tělesný plamen, který se slabě mihotal pod kousavým větrem - plamen, dalo by se říci, ušlechtilosti. Pocit odevzdání těla věci vdechl svalům nový život. Společně jsme hledali smrt a slávu; nebylo to jen mé osobní hledání.

Bušení srdce se přenášelo na skupinu; sdíleli jsme stejný rychlý tep. Sebeuvědomění už bylo stejně vzdálené jako vzdálená zvěst o městě. Patřil jsem k nim, oni patřili ke mně; oba jsme tvořili nezaměnitelné „my“. Patřit - jaká intenzivnější forma existence může existovat? Náš malý kruh jednoty byl prostředkem k vidině toho obrovského, matně zářícího kruhu jednoty. A - zatímco jsem předvídal, že tato imitace tragédie je stejně jako mé vlastní úzké štěstí odsouzena k tomu, aby zmizela s větrem, aby se rozplynula v nic víc než ve svaly, které prostě existují - měl jsem vizi, kdy něco, co by se, kdybych byl sám, rozplynulo zpět ve svaly a slova, bylo drženo silou skupiny a odvedlo mě do vzdálené země, odkud nebude návratu. Byl to snad počátek mého spoléhání se

na ostatní, spoléhání, které bylo vzájemné; a každý z nás tím, že se svěřil této nezměrné síle, patřil k celku.

Tímto způsobem pro mě skupina začala představovat most, most, po jehož překročení už není cesty zpět.

Epilog

Před mýma očima se pomalu vynořoval obrovský had stočený kolem země; had, který neustálým polykáním vlastního ocasu přemohl všechny polarity; konečný, obrovský had, který se vysmívá všem protikladům.

Protiklady dovedené do krajnosti se začnou podobat jeden druhému; a protiklady, které jsou od sebe nejvzdálenější, se zvětšováním vzdálenosti mezi nimi sbližují. To je tajemství, které vyložil kruh hada. Tělo a duch, smyslové a intelektuální, vnější a vnitřní se vzdálí o krok od země a vysoko nahoře, dokonce výš, než kde se spojuje hadí kruh bílých mraků obklopujících zemi, se také spojí.

Jsem člověk, kterého vždy zajímaly jen okraje těla a ducha, okrajové oblasti těla a okrajové oblasti ducha. Hlubiny mě nezajímají, přenechávám je jiným, protože jsou mělké, všední.

Co je tedy na nejvzdálenějším okraji? Snad nic, jen pár stuh visících dolů do prázdna.

Na zemi je člověk zatížen gravitací, jeho tělo je obaleno těžkými svaly; potí se; běhá; bije se; dokonce s obtížemi skáče. Přesto jsem občas uprostřed temnoty únavy neomylně zahlédl první barevné tóny, které předznamenávají to, co jsem nazval úsvitem těla.

Na zemi se člověk vyčerpává intelektuálními dobrodružstvími, jako by se snažil vzít křídla a letět do nekonečna. Nehybně sedí před svým psacím stolem a blíží se k hranicím ducha, stále blíž a blíž, v neustálém smrtelném nebezpečí, že se ponoří do prázdnoty. V takových chvílích - i když velmi zřídka - se i duch dočká záblesků světla úsvitu.

Ale tělo a duch nikdy nesplynuly. Nikdy se sobě nepodobaly. Nikdy jsem v tělesné činnosti neobjevil nic, co by se podobalo mrazivému, děsivému uspokojení, které poskytuje intelektuální dobrodružství. Nikdy jsem v intelektuálním dobrodružství nezažil nesobecký žár, horkou temnotu fyzické činnosti.

Někde ty dvě věci musí být propojené. Ale kde?

Někde musí existovat oblast mezi nimi, oblast podobná té konečné oblasti, kde se pohyb stává klidem a klid pohybem.

Předpokládejme, že kolem sebe šermuju rukama. Přitom ztratím určité množství intelektuální krve. Předpokládejme, že si dovolím, byť na krátkou chvíli, přemýšlet, než udeřím. V tu chvíli je můj úder odsouzen k nezdaru.

Říkal jsem si, že někde musí existovat vyšší princip, který dokáže ty dva spojit a usmířit.

Napadlo mě, že tím principem je smrt.

A přesto byla moje představa smrti příliš mystická; zapomínal jsem na prostý, fyzický aspekt smrti.

Země je obklopena smrtí. Horní oblasti, kde není vzduch, jsou přeplněny čistou a nefalšovanou smrtí; shlíží dolů na lidstvo, které se věnuje svým záležitostem daleko dole a je svázáno fyzickými podmínkami na zemi, a přesto jen velmi zřídka přináší člověku tělesnou smrt, protože tytéž fyzické podmínky mu brání vystoupat tak daleko. Pro člověka je setkání s vesmírem takovým, jaký je, s nepokrytou tváří, smrtí. Aby se mohl setkat s vesmírem a stále žít, musí nosit masku - kyslíkovou masku.

Kdybychom tělo vynesli do stejných výšin, které už tak dobře zná duch a intelekt, čekala by ho tam možná jen smrt. Když duch a intelekt vystoupí do takových výšin samy, smrt se jasně neprojeví. Duch je proto vždy nucen, neochotně a s pocitem nespokojenosti, vrátit se do svého tělesného příbytku na zemi. Když stoupá osamoceně, sjednocující princip se odmítá projevit. Pokud se tělo a duch nespojí, princip s nimi nebude mít nic společného.

V té fázi jsem se s tím obrovským hadem ještě nesetkal.

Jak důvěrně jsem se však díky svým intelektuálním dobrodružstvím seznámil s nejvznešenějšími oblastmi nebe! Můj duch létal výš než kterýkoli pták, nebál se nedostatku kyslíku. Možná dokonce, že v první řadě nepotřeboval nic tak bohatého, jako je kyslík. Jak jsem se jim smál, těm kobylkám, které nedokázaly vyskočit výš, než je jejich tělo uneslo! Už jen pohled na ně daleko pode mnou v trávě mě nutil držet se za boky a třást se smíchy.

Přesto jsem se měl co učit, dokonce i od lučních kobylek. Začal jsem litovat, že jsem si nikdy nevzal své tělo s sebou do horních oblastí, ale vždycky jsem ho nechal na zemi, v jeho těžkém obalu ze svalů.

Jednoho dne jsem své tělo vtáhl do tlakové komory. Patnáct minut denitrifikace - tedy vdechování čistého kyslíku. Mé tělo bylo ohromně překvapeno, když se ocitlo ve stejné tlakové komoře, do které každou noc vstupoval můj duch, když zjistilo, že je nehybně připoutáno k židli a nuceno podrobit se operacím, o kterých se mu ani nesnilo. Ani ve snu by ho nenapadlo, že jeho úloha se omezí na pouhé sezení, aniž by hýbalo rukou nebo nohou.

Pro ducha to byl rutinní trénink snášení velkých výšek, který nepředstavoval žádné obtíže, ale pro tělo to byla nevídaná zkušenost. Při každém nádechu se kyslíková maska přitiskla k nosním dírkám a pak se zase

oddělila. „Podívej se sem, tělo," řekl duch. „Dnes se mnou půjdeš, aniž by ses pohnul o píď, až k nejvyšším hranicím ducha."

„Mýlíš se," odporovalo tělo pohrdavě. „Dokud jdu s tebou, tak ať jsou jakkoli vysoké, jsou to také hranice těla. To říkáš jen ty, ty se svými knižními znalostmi, protože jsi s sebou nikdy předtím nevzal tělo."

Ale když jsme nechali tyto řeči stranou, vydali jsme se na cestu společně, aniž bychom se pohnuli z místa.

Malým otvorem ve stropě už se vysával vzduch. Pomalu začínalo neviditelné snižování tlaku.

Nehybná kabina stoupala k nebi. Deset tisíc stop, dvacet tisíc stop. Ačkoli se uvnitř kabiny na pohled nic nedělo, tatáž kabina se děsivým tempem zbavovala svých pozemských pout. Jak v kabině ubývalo kyslíku, začínalo ustupovat vše známé a obyčejné. Zhruba ve výšce třiceti tisíc stop se zdálo, že se blíží nějaký stín, a můj dech se změnil v lapání po dechu umírající ryby, která zběsile otevírá a zavírá ústa na vodní hladině. Přesto mé nehty stále nejevily žádné známky fialové barvy cyanózy.

Že by kyslíková maska fungovala správně? Při pohledu na okénko „průtoku" regulátoru jsem viděl, jak se bílý ukazatel pomalu pohybuje širokým obloukem při každém mém velkém, hlubokém nádechu. Přísun kyslíku

se dařil. Docházelo však k dušení, protože plyny rozpuštěné v těle se měnily v bubliny.

Podobnost mezi současným fyzickým a intelektuálním dobrodružstvím byla tak přesná, že jsem se zatím neznepokojoval. Vůbec jsem nepředpokládal, že by se s mým nehybným tělem mohlo něco určitého stát.

Čtyřicet tisíc stop. Pocit dušení ještě zesílil. Ruku v ruce s mým tělem můj duch horečně hledal veškerý vzduch, který by mi mohl zbýt. Jakýkoli vzduch, který našel - i to nejmenší množství - by pohltil lačně.

Můj duch už předtím poznal paniku. Znal obavy. Ale nikdy nepoznal takový nedostatek základního prvku, který mu tělo normálně dodávalo, aniž by ho o to žádalo. Pokud jsem zadržel dech a pokusil se přemýšlet, můj mozek byl okamžitě zaměstnán - horečně zaměstnán vytvářením fyzických podmínek pro myšlení. A nakonec se opět nadechl, i když způsobem, jakým se člověk dopouští nutné chyby.

Čtyřicet jedna tisíc stop, čtyřicet dva tisíc stop, čtyřicet tři. ... Cítil jsem, jak se mi smrt pevně přilepila na rty. Měkkou, teplou, chobotnicovitou smrt, vidinu temné smrti, jako nějaké zvíře s měkkým tělem, o jaké se mému duchu ani nesnilo. Můj mozek nezapomněl, že trénink mě nikdy nezabije, přesto mi tento neorganický sport

umožnil nahlédnout do typu smrti, která se tísní na zemi venku...

A pak náhlý volný pád. Zážitek hypoxie, který vznikl sejmutím kyslíkové masky při horizontálním letu ve výšce pětadvaceti tisíc stop. A zážitek náhlého poklesu tlaku, kdy se s krátkým hukotem vnitřek kabiny náhle zahalil do bílé mlhy... Nakonec jsem zkoušku složil a dostal jsem malý růžový lístek, který potvrzoval, že jsem absolvoval fyziologický letecký výcvik. Brzy jsem tedy měl mít možnost zjistit, jakým způsobem se hrana mého ducha a hrana mého těla setkají a splynou v jediném břehu.

Pátého prosince bylo nádherně krásně.

Na základně jsem viděl stříbrné, lesklé tvary nadzvukových stíhaček F104, které se řadily na letištní ploše. Údržbáři se věnovali letounu 016, ve kterém jsem se měl vznést do vzduchu. Bylo to poprvé, co jsem viděl F104 tak klidně odpočívat. Často jsem ho s toužebnýma očima pozoroval za letu. Sotva jsem F104 spatřil, prorazil modrou oblohu a zmizel, byl ostrý a rychlý jako bůh. Dlouho jsem snil o chvíli, kdy ta skvrna na obloze do sebe zahrne mou vlastní existenci. Jaký to byl způsob existence! Jaké nádherné požitkářství! Mohla by existovat nějaká zářivější urážka pro tvrdošíjně usedlého ducha? Jak nádherně to roztrhlo obrovskou modrou oponu,

rychlé jako úder dýky! Kdo by nechtěl být tím ostrým nožem nebes?

Oblékl jsem si tmavě zbarvenou leteckou kombinézu a zapnul si padák. Naučili mě, jak uvolnit záchrannou výstroj, a vyzkoušeli mi kyslíkovou masku. Těžká bílá přilba měla být na chvíli moje. A na paty bot mi připevnili stříbrné ostruhy, aby mi nohy nepružily a nezlomily se.

Na letištní ploše už bylo po druhé hodině a sluneční paprsky padaly a rozptylovaly se mezi mraky jako voda z kropicího vozu. Mraky a světlo byly dohromady rozmístěny podle známé konvence pozorované při zobrazování oblohy nad bitevními scénami na starých obrazech. Z jakési nebeské truhly za mraky se prodíraly slavnostní paprsky světla a vějířovitě se rozbíhaly k zemi. Nevím, proč měla nebesa tvořit tak rozsáhlou, úctu vzbuzující staromódní kompozici, proč mělo být světlo naplněno takovou vnitřní tíhou, vnášející do vzdálených lesů a vesnic nádech božství. Zdálo se, že slouží mši za brzy probodené nebe.

Usedl jsem na zadní sedadlo dvoumístné stíhačky, připnul si ostruhy na podpatcích bot, zkontroloval kyslíkovou masku a nechal se přikrýt půlkulatým sklem čelního skla. Můj dialog s pilotem byl často přerušován pokyny v angličtině. Pod koleny mi spočíval žlutý kroužek katapultovacího zařízení, jeho kolík už byl

venku. Výškoměry, rychloměry, přístrojů nespočet. Řídicí páka, kterou pilot zkoušel, byla duplikována přede mnou a druhá páka zuřivě vibrovala mezi mými koleny, zatímco on zkoušel tu svou.

Dvaadvacet osm. Motor nastartován. Přes kovové dunění jsem v kosmickém měřítku občas zaslechl pilotův dech v masce, který se vlnil jako tajfun. Dvě třicet. 016 opatrně vjel na dráhu a zastavil se na zkoušku s plně otevřenými plynovými klapkami. Naplnilo mě štěstí. Radost z odletu do světa, který byl zcela ovládán takovými věcmi, byla něčím naprosto odlišným od odletu dopravního letadla, které slouží pouze k přepravě měšťácké existence z jednoho místa na druhé. Pro mě to bylo rozloučení s každodenností a pozemskostí.

Jak jsem po tom toužil, jak intenzivně jsem se na tento okamžik těšil! Za mnou leželo jen to známé, přede mnou leželo neznámé - přítomný okamžik byl nejtenčí žiletkou mezi oběma stavy. Jak netrpělivě jsem očekával naplnění tohoto okamžiku, jak jsem toužil po tom, aby přišel za podmínek co nejpřísnějších a nejnepodmíněnějších! Jistě právě proto jsem žil. Jak bych mohl necítit náklonnost k těm, jejichž laskavost mi to umožnila!

Po mnoho let jsem zapomínal slovo „odchod“, zapomínal jsem ho, jako se kouzelník snaží úmyslně zapomenout osudové kouzlo.

Vzlet F104 měl být rozhodující. Horních oblastí ve výšce 10 000 metrů, kterých staré stíhačky Zero dosahovaly za patnáct minut, by bylo dosaženo za pouhé dvě minuty. Plus-G by tvrdě spočíval na mém těle; brzy by mé životní funkce tiskla železná ruka, krevní oběh by byl těžký jako zlatý prach. Alchymie mého těla by začala.

Vzpřímený F104, ostrý stříbrný falus, mířil k nebi. Osamělý, jako spermie, jsem byl instalován uvnitř. Brzy jsem měl poznat, jak se spermie cítí v okamžiku ejakulace.

Nejvzdálenější, nejvzdálenější, nejpericernější pocity doby, v níž žijeme, jsou spjaty s G, které je nevyhnutelným průvodním jevem kosmického letu. Téměř jistě se nejvzdálenější krajnosti každodenních vjemů v našem věku prolínají s G. Žijeme ve věku, kdy se to nejzazší v tom, co se kdysi označovalo jako psychika, řeší v G. Veškerá láska a nenávist, která někde v dálce nepředjímá G, je neplatná.

G je fyzická přesvědčivá síla božství, a přesto je to opojení, které leží na opačném konci než opojení, intelektuální hranice, která leží na opačném konci než vnější hranice intelektu.

F104 vzlétl. Jeho nos se zvedl a pak se zvedl ještě víc. Téměř než jsem si to uvědomil, proráželi jsme nejbližší mraky.

Patnáct tisíc stop, dvacet tisíc stop. Ručičky výškoměru a rychloměru se točily jako malé, tančící, bílé myšky. Mach 0,9, téměř rychlost zvuku.

Konečně přišlo G. Ale přišlo tak jemně, že to bylo spíš příjemné než bolestivé. Na okamžik jsem měl na hrudi prázdno, jako by se kaskáda vody spustila velkým proudem a nic za sebou nezanechala. Mé zorné pole si monopolizovala obloha, modrá s šedavým nádechem. Připadalo mi, jako bychom si z oblohy ukousli velké sousto, žvýkali ho a hltali. Moje mysl zůstávala svěží jako vždy. Všechno bylo tiché, majestátní a povrch modré oblohy byl zbrázděn bílými mraky. Jelikož jsem nespal, říct, že jsem se vzbudil, by nebylo správné. Spíše jsem zažil „probuzení“, jako by se z mé bdělosti hrubě strhla další vrstva a zanechala mého ducha čistého, dosud neposkvrněného kontaktem. V neúprosném světle čelního skla jsem zatnul zuby proti nahé radosti. Mé rty, jsem si jistý, se stáhly, jako by mě to bolelo.

Byl jsem jedno s F104, kterou jsem předtím viděl na obloze; proměnil jsem svou bytost v tu věc, kterou jsem viděl před očima. Pro lidi na zemi, kteří mě ještě před chvílí počítali mezi sebe, jsem se stal vzdalující se existencí; přebýval jsem na místě, které pro ně nyní nebylo víc než prchavá vzpomínka.

Nebylo nic přirozenějšího než si představit, že představa slávy pramení ze slunečních paprsků, které tak nemilosrdně pronikaly skleněnou bublinou kokpitu, z tohoto naprosto holého světla. Sláva bylo jistě pojmenování právě takového světla - anorganického, nadlidského, nahého, plného nebezpečných kosmických paprsků.

Třicet tisíc stop; třicet pět tisíc stop.

Daleko pod nimi se rozprostíralo moře mraků, zbavené jakýchkoli nápadných nerovností, jako zahrada čistě bílého mechu. F104 zamířil daleko na moře, aby se vyhnul vyslání rázových vln na Zemi, a řítil se na jih, jak se blížil rychlosti zvuku.

Dvě čtyřicet tři hodin odpoledne: Z pětatřiceti tisíc stop a podzvukové rychlosti 0,9 machu jsme s mírnými vibracemi stoupali rychlostí zvuku na 1,15 machu, 1,2 machu, a tak na 1,3 machu ve výšce pětačtyřiceti tisíc stop.

Nic se nestalo.

Stříbrný trup letadla se vznášel v otevřeném světle, letadlo udržovalo skvělou rovnováhu. Opět se z něj stala uzavřená, nehybná místnost. Letadlo se vůbec nehýbalo. Stalo se zkrátka podivně tvarovanou kovovou kabinou,

která se zcela nehybně vznášela v horních vrstvách atmosféry.

Není tedy divu, že přetlaková komora na Zemi mohla sloužit jako přesný model kosmické lodi. Nehybná věc se stává přesným archetypem nejrychleji se pohybující věci.

Nebyl zde dokonce ani žádný dusivý pocit. Moje mysl byla v klidu, myšlenkové pochody živé. Zjistil jsem, že jak uzavřená místnost, tak otevřená místnost - dva tak diametrálně odlišné interiéry - mohou stejně dobře sloužit jako příbytky pro ducha jedné a téže lidské bytosti. Pokud byl tento klid konečným cílem akce - pohybu -, pak obloha kolem mě, mraky daleko pode mnou, moře třpytící se mezi mraky, dokonce i zapadající slunce, mohly být událostmi, věcmi uvnitř mě. V této vzdálenosti od země se intelektuální dobrodružství a fyzické dobrodružství mohly bez nejmenších obtíží spojit. To byl bod, o který jsem vždy usiloval.

Tato stříbrná trubice plující na obloze byla jakoby mým mozkem a její nehybnost byla režimem mého ducha. Mozek už nebyl chráněn nepoddajnou kostí, ale stal se propustným jako houba plovoucí na vodě. Vnitřní a vnější svět do sebe vnikly, staly se zcela zaměnitelnými. Tato prostá říše mraků, moře a zapadajícího slunce byla majestátním panoramatem, jaké jsem nikdy předtím

neviděl, mého vlastního vnitřního světa. Zároveň se každá událost, která se ve mně odehrála, vymanila z pout mysli a emocí a stala se velkými písmeny volně vepsanými do nebes.

Tehdy jsem uviděl hada.

Toho obrovského - ale ten přívlastek je beznadějně nedostatečný - hada z bílých mraků, který obepíná zeměkouli, kouše se do vlastního ocasu, pokračuje dál a dál až na věky...

Cokoli, co se objeví v naší mysli, byť jen na krátký okamžik, existuje. I když to možná neexistuje v tomto okamžiku, existovalo to někdy v minulosti nebo to bude existovat někdy v budoucnosti. V tom spočívá podobnost mezi tlakovou komorou a vesmírnou lodí; podobnost mezi mou půlnoční pracovnou a interiérem F104 ve výšce pětačtyřiceti tisíc stop na obloze. Tělo by mělo zářit pronikavou předtuchou ducha; duch by měl zářit překypující předtuchou těla. A mé vědomí, které zářilo klidně jako dural, na ně po celou dobu dohlíželo.

Černá ramena Fudži se rýsovala v siluetě mírně napravo od nosu letadla a nedbale kolem sebe shromažďovala mraky. Nalevo ležel v moři, které se lesklo v zapadajícím slunci, ostrov Ošima, nad nímž se jako jogurt srážel bílý kouř z kráteru.

Už jsme byli pod osmadvaceti tisíci stopami.

Pokud se mi v mozku objevil obrovský hadí prstenec, který řeší všechny polarity, pak je přirozené předpokládat, že už existoval.

Had se věčně snažil spolknout svůj vlastní ocas. Byl to prstenec větší než smrt, voňavější než ta slabá vůně smrtelnosti, kterou jsem zachytil v kompresní komoře; nade vší pochybnost to byl princip jednoty, který na nás shlížel z košatých nebes.

K mým uším dolehl hlas pilota. „Snížíme výšku a zamíříme k hoře Fudži. Obkroužíme kráter, pak uděláme několik přemetů a líných osmiček. Pak zamíříme k domovu a cestou přeletíme jezero Chuzendži.“

Rudé lilie, odlesky z hladiny moře zbarvené karmínově západem slunce, zářily skrz trhliny v moři mraků přímo pod nimi. Karmín vrhal záři do silné vrstvy oparu, zbarvoval ji a poséval ji po celé ploše rudými květy.

ÍKAROS

Patřím tedy k nebesům?

Proč by mě jinak nebe

Mělo takto fixovat svým věčným modrým pohledem,

Lákat mě, a mou mysl, výš a výš,

Vždy výš, vzhůru do oblohy,

Táhnout mě neustále nahoru

Na výšiny daleko, daleko nad lidské?

Proč, když rovnováha byla pečlivě zkoumána

A let vypočítán s nejlepší rozumností,

Aby neměl zůstat žádný chybný prvek –

Proč stále touha po vzestupu

Působí sama o sobě tak blízko šílenství?

Nic mě nemůže uspokojit;

Pozemská novina brzy otupí;

Jsem tažen výš a výš, nejistější,

Blíž a blíž k záři slunce.

Proč mě pálí tyto paprsky rozumu,

Proč mě tyto paprsky rozumu ničily?

Vesnice dole a klikaté potoky

Se stávají snesitelnými, jak roste naše vzdálenost.
Proč mě přemlouvají, schvalují, lákají
S příslibem, že mohu milovat člověka,
Pokud je viděn, takto, z dálky –
Ačkoliv cílem nikdy nemohla být láska,
Ani kdyby byla, nikdy bych
Nepatřil k nebesům?
Nezáviděl jsem ptákovi jeho svobodu
Ani jsem netoužil po lehkosti přírody,
Poháněn ničím jiným než zvláštní touhou
Po výšce, a blízkosti, ponořit se
Do hluboké modři nebe, tak odlišné
Od všech organických radostí, tak vzdálené
Od potěšení nadřazenosti,
Ale výš, a výš,
Oslněn snad závratným žárem
Voskových křídel.
Nebo tedy
Patřím nakonec zemi?
Proč by jinak země

Tak rychle obklopila můj pád?
Nedala prostor k myšlení či cítění,
Proč mě tak měkká, líná země
Přivítala šokem ocelové desky?
Přeměnila se měkká země v ocel
Jen aby mi ukázala mou vlastní měkkost?
Aby mi příroda přivezla domů pravdu,
Že padnout, ne létat, je řád věcí,
Mnohem přirozenější než ta nevysvětlitelná vášeň?
Je modř nebe pak jen snem?
Byla vymyšlena zemí, ke které jsem patřil,
Kvůli pomíjivému, bílému žhavému opojení,
Které přinesla na okamžik vosková křídla?
A pomáhalo nebe plánu mě potrestat?
Potrestat mě za to, že jsem nevěřil v sebe
Nebo za to, že jsem věřil příliš;
Příliš dychtivý vědět, kde leží moje věrnost
Nebo marně předpokládal, že už vše znám;
Za touhu odletět
Do neznáma

Nebo známa:

Obojí jedinou modrou skvrnou nápadu?

„Za takových okolností je pro člověka mluvit s muži z Jietai (Japonské ozbrojené síly) nešťastné. Myslel jsem, že Jietai je poslední nadějí Nipponu, poslední pevností japonské duše. Ale Japonci dnes myslí na peníze, jen na peníze. Kde je dnes náš národní duch? Politikům na Japonsku vůbec nezáleží. Jsou chtiví moci. ... Japonsko si libuje v ekonomické prosperitě a stalo se duchovně prázdným. ... Pokud Japonci nepovstanou,

pokud nepovstane Jietai, nechápete, že nic takového jako změna ústavy nebude? Copak nechápete, že pokud nebude žádná změna, budete jen americkými žoldáky? ... Není mezi vámi jediný člověk, který by teď povstal se mnou? ... Nyní vím jistě, že nikdo jiný se pro dodatek k ústavě nepostaví. Můj sen pro Jietai se rozplynul. ... Ať žije císař!“